

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Emil Ludwig Fackenheim 4

Židovská rodina
Anatolije Rybakova 6

Tuňák na chodbě -
povídka 12

Otázka pro bezpečnostního
analytika J. Schneidera 20

■ Krátce

Tito byli opravdovými *ba'alej tšuva*, kteří se v těžkých dobách vraceli a navrátili k Prameni veškerého života, k Hospodinu. V judaismu jsou mnohdy více ceněni právě tito navrátilí se k Hospodinu než stoprocentní spravedliví. Důkazem toho je talmudický traktát *Brachot 34b*, který uvádí slova rabiho Abahu, jenž řekl, že na místě, kde stojí navrátilí se k Hospodinu, tam ani stoprocentní spravedliví nejsou schopni stát. Jinými slovy: Ve zkoušce, v níž navrátilí se k Hospodinu obstáli, by ani stoprocentní spravedliví neobstáli.

rabín Daniel Mayer

Židům je zakázáno dopřát Hitlerovi posmrtné vítězství. Je jim přikázáno přežít jako Židé, aby židovský lid nevymizel. Je jim přikázáno pamatovat na oběti Osvětimi, aby nevymizely z paměti. Je jim zakázáno ztrácet naději v člověka a jeho svět a utíkat se k cynismu či k jinosvětskosti, aby spolupracovali na osvobození světa od sil Osvětimi. A konečně je jim zakázáno ztrácet naději v Boha Izraele, aby nevymizel judaismus.

rabín E. L. Fackenheim

Co se týče konfliktu v Gaze, lze i odsud přispět k tomu, aby česká zahraniční politika místo různých oportunních příklonů konečně zaujala postoj hodný všeobecného respektu tím, že by začala všeobecně a systematicky přispívat ke snižování napětí a hledat cesty k důstojnému ukončení konfliktů (tak, aby v nich již nebyl obsažen zárodek konfliktů budoucích). Tento národ sice moc do kostelů nechodí, ale (nebo možná právě proto) má hluboko v kostní dřeni uložené určité věci, jako například toto základní biblické volání po spravedlivém míru.

Jan Schneider

Předseda karlovarské obce Pavel Rubín (vlevo) předal předsedovi Bejt Simcha krásný dar – porcelánovou natlu na omývání rukou (foto: Jan Syka).

Foto dole: sobotní havdala a židovský hřbitov v Hroznětíně (foto: archiv Bejt Simcha).

Reformní šabatón zavítal letos do Karlových Varů

reportáž čtete na str. 16

Baalej tšuva obstojí v každé zkoušce (úvaha ke Dni smíření)

V pátek 3. října před setměním zahájíme modlitbou Kol nidrej jeden z nejsvatějších dnů židovského roku Jom kipur – Den smíření. Od Roš hašana do Jom kipur má každý z nás ještě poslední možnost, aby napravil, pokud tak neučinil dříve, své špatné činy neboli hříchy, kterých se v minulém roce dopustil. Toto období od Roš hašana do Jom kipur nazýváme aseret jemej tšuva čili deset dní pokání.

Vdeseti dnech pokání bychom měli ještě zapátrat v paměti, zda jsme nezapoměli na nějaký hřích, zvláště ve vztahu k našim bližním, neboť takový hřích Jom kipur nesmaže a Bůh nám jej nepromine. Pokud totiž neučiním opravdové pokání a nenapravím-li mnou narušené mezilidské vztahy, nenahradím-li svému bližnímu škodu, kterou jsem mu svým chováním způsobil, a nepožádám-li jej o odpuštění, pak hřích „וּנִיבָהּ“ ulpí na mě až do okamžiku, kdy rádně vše nenapravím.

Jom kipur se v Tóře nazývá též שַׁבַּת שְׁבוּת (Šabat šabaton) – sobotou dokonalého odpočinku (Lv 16,31 a 23,32). O Jom kipur je podobně jako o šabatu zakázána jakákoli práce – melacha a kromě toho je tento sváteční den doprovázen půstem – com, kdy je zakázáno jíst a pít, mýt se, používat kosmetiku, nosit koženou obuv a je zakázán pohlavní styk (Mišna, traktát Joma 8:1). Tyto zákazy mají svůj základ ve slovech výše zmíněných pasáží Tóry „budete pokořovat své duše – וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם“.

Vraťme se však k modlitbě Kol nidrej – כָּל נִדְרֵי:

„Litujeme všech slibů, všech omezení, jež si ukládáme, přísah, zaklínání, příslibů zdrženlivosti a příslibů náhrad a všeho ostatního tomu podobného, ať se nazývá jakkoli, co bychom příslibili, odpřísáhli, zaklínali se či zakazovali si od Jom kipur, který minul, až do tohoto Jom kipur a od Jom kipur tohoto, až do Jom kipur příštího, když by byl pro nás k dobrému. Všechny necht' jsou zrušeny, opuštěny, odvolány, anulovány, prohlášeny neplatnými, ať nemají ani moc, ani trvání, naše sliby necht' jsou neplatnými sliby a naše zákazy ať nemají platnost a naše přísahy ať nejsou platnými přísahami.“ (překlad dr. Bedřich Nosek, Židovská ročenka 5755).

Tato modlitba byla mnohdy záměrně nesprávně vykládána různými antisemity ve smyslu, že Židům nelze věřit, ani když tito jinověrci něco slíbí nebo se k něčemu zaváží. Těsně před Dnem smíření totiž poprosí Boha, aby všechny jejich sliby a závazky učinil neplatnými, aby je zrušil. Proto nabádali ostatní, aby Židům nedůvěřovali a nevěřili jejich slibům, neboť stejně na Jom kipur jich budou Židé zproštěni. Reakcí na nepřátelské výpady jinověrců proti modlitbě Kol nidrej bylo i to, že v některých židovských obcích tuto modlitbu z modlitebních knih –

machzorů vypustili, aby nezavdali našim nepřátelům příčinu k pomluvám a osočování. Samozřejmě že každý Žid má povinnost svůj slib či závazek splnit, zvláště pokud ho dal jinověrci. Takže výše upomenutý zcestný výklad našich nepřátel neobstojí. Naopak naši učenci v průběhu staletí nabádali nás Židy, abychom plnili naše sliby

Dobová ilustrace „Trubač a kantonista“, kolem poloviny 19. století

dané jinověrcům co nejdůsledněji a včas. Vždyť slib, který dal Žid jinověrci a nesplnil jej, mohl zavdat příčinu ke krvavému pogromu a strádání celé pospolitosti.

Jom kipur je nejen dnem odpuštění hříchů – Dnem smíření s Bohem i našimi bližními, ale je i dnem vzpomínky na naše drahé rodiče, kteří odešli na onen svět – לעולם הבא. Proto také o Dni smíření pronášíme modlitbu Jizkor – יִזְכּוֹר na jejich památku.

O Dni smíření bychom měli vzpomenout i těch, kteří pod hrozbou smrti nuceně přijali jinou víru, ale v skrytu zůstali věrni Hospodinu a Tóře. To byly statisíce španělských a portugalských násilně pokřtěných Židů – anusim, které Španělé hanlivě nazývali marraños. Jejich životy a životy jejich rodin byly každodenně v ohrožení a inkvizice velmi bedlivě sledovala každý jejich krok s cílem zjistit, zda tajně nevyznávají judaismus. Za to jim hrozila smrt v plamenech autodafé.

Další skupinou těžce zkoušených pro svou víru byly židovské děti násilně odvedené do ruských vojenských škol – kantonisté. Za vlády cara Mikuláše I. (1825–1855) byl v Rusku zákon, který Židům určoval odvést ročně určitý počet vojáků do carské armády. Carští úředníci procházeli vesnicemi a městečky a brali mnohdy přímo z chederů „bezprizorní“ děti nebo je odebírali přímo jejich rodičům a předávali je do vojenských internátních – kantonálních škol, aby tam z nich vchovali profesionální vojáky carské armády. Osud těchto židovských dětí, tzv. kantonistů, byl velmi těžký, neboť carské úřady z nich chtěly mít nejen dobré vojáky, ale neméně důležitým cílem bylo za použití nevybíravých prostředků tyto židovské děti přimět k pravoslavnému křtu. Proto je v těchto školách všemožně týrali, šikanovali a mnohdy i hladem mučili, jen aby opustily víru svých otců. Mnozí kantonisté však v těžkých zkouškách obstáli a za všech okolností zůstali až do konce života věrni Tóře. Když zestárlí a stali se armádními vysloužilci, zakládali si v ruských městech samostatné židovské obce kantonistů. Přestože tito židovští vysloužilci vojáci – kantonisté – vzhledem k mnohaleté těžké vojenské službě v odlehlých krajích Ruska nebyli v judaismu učení, ostatní Židé si jich vážili pro jejich těžký osud a pevnost ve víře.

Jednou do Petrohradu přijela delegace významných rabínů na předem dohodnutou audienci u cara Mikuláše I. Rabíni na ní žádali cara, aby zrušil tento protizidovský zákon o kantonistech. Když vyřídili své poslání, bylo to právě ke konci deseti dní pokání, v předvečer Dne smíření. V té době nebyla v Petrohradě žádná synagoga, neboť tam nesměli Židé bydlet. V hlavním městě však bylo dost kantonistů nebo, jak jim říkali, Mikulášových vojáků. Tito židovští vojenští vysloužilci, na něž se zákaz žít v Petrohradě nevztahoval, tam měli svou modlitebnu a minjan. Rabíni se tedy přišli modlit o Jom kipur do této modlitebny kantonistů. Celý den proběhl v modlitbách a schylovalo se k závěru Dne smíření, který zakončuje modlitba Ne'ila. Rabíni požádali přítomné vysloužilce, aby svolili k tomu, že jeden z přítomných rabínů bude předříkávat tuto svatou modlitbu. Kantonisté však tuto prosbu rabínů zdvořile, ale jednoznačně odmítli. Vysvětlili jim, že mezi nimi je jeden voják, který si pro svou víru vytrpěl tolik

► příkoří, ústrků a byl podroben tak přetěžkým zkouškám, v nichž by ani velcí učenci a cadikové nemohli obstát. Proto je tradicí, že tento jejich kolega na závěr Jom kipuru pravidelně pronáší modlitbu Ne'ila. „Uvidíte sami,“ řekli kantonisté rabínům a vojákově Z. vyhrnuli košili. Tu rabíni užřeli jeho zjizvená prsa, která svědčila o těžkém fyzickém násilí, kterému byl vystaven. Rabíni byli velmi otřeseni tím, co spatřili. Proto ihned odvětili: „Ne, nikdo z nás není hoden pronášet modlitbu Ne'ila. Necht' on před-

Hercl Jankelevič Cam (1835 – 1915) byl jedním z židovských kantonistů, kteří nikdy nekonvertovali. Po propuštění z armády byl aktivním členem židovské komunity v sibiřském Tomsku, kde předtím jako carský voják přes čtyřicet let sloužil.

stoupí před svatostánek a pronese prosebnou modlitbu k Hospodinu, aby zrušil nemilosrdný ortel, který nám hrozí!“ Onen kantonista předstoupil před aron ha-kodeš, a než začal odříkávat Kadiš před modlitbou Ne'ila, pronesl tato slova: „Pane, Vládce světa! Celý národ Izraele stojí před Tebou v účtě

a prosí Tě, abys mu dopřál radost z dětí, zdraví, dlouhověkost a dobré živobytí. Ale my, Mikulášovi vojáci, si můžeme přát radost z dětí? Vždyť žádné nemáme, všichni jsme svobodní! Cožpak si můžeme přát dlouhověkost? Vždyť život náš nenazveš životem! Můžeme si přát dobrého živobytí? Vždyť vše na živobytí dostáváme z kasáren!

Sami si nepřejeme nic, vše jen pro Tvou slávu. יתגדל ויתקדש שמה רבא – Ať je vyvýšeno a posvěceno Jeho veliké jméno.

Historické události nakonec potvrdily, že modlitba Ne'ila, pronesená v závěru Dne smíření oním vojákem v petrohradské modlitebně kanonistů, byla vyslyšena. Po Mikulášově smrti nastoupil car Alexandr II., který systém kantonistů roku 1856 zrušil.

Jak bylo výše uvedeno, o Jom kipuru vzpomínáme modlitbou Jizkor na naše drahé rodiče, kteří již nejsou s námi. O letošním Jom kipuru vzpomeňme také všech našich předků, kteří byli v koloběhu dějin nuceni své židovství skrývat či, podobně jako mnozí kantonisté, zůstali věrní odkazu a víře svých otců, byť tlak, který na ně byl vyvíjen, aby tento odkaz a víru opustili, byl obrovský. Všichni nakonec v přetěžkých zkouškách obstáli a svou pevnou vírou posvěcovali Jméno Nejvyššího. Tito byli opravdovými dobách vraceli a navrátili k Prameni veškerého života, k Hospodinu. V judaismu jsou mnohdy více ceněni právě tyto navrátilí se k Hospodinu než stoprocentní spravedliví. Důkazem toho je talmudický traktát *Brachot 34b*, který uvádí slova rabiho Abahu, jenž řekl, že na místě, kde stojí navrátilí se k Hospodinu – בעלי תשובה, tam ani stoprocentní spravedliví – צדיקים גמורים nejsou schopni stát. Jinými slovy: Ve zkoušce, v níž navrátilí se k Hospodinu obstáli, by ani stoprocentní spravedliví neobstáli.

Všem čtenářům Maskilu přeji גמר חתימה טובה – gmar chatima tova.

► Rabín Daniel Mayer

BEJT SIMCHA – JOM KIPUR 5775

Erev Jom kipur – pátek 3. října:

Kol nidre a maariv od 18.30 h v Pinkasově synagoze

Jom kipur – sobota 4. října:

Ranní bohoslužba od 10.30 h v Pinkasově synagoze

Host: rabínka Ellen Dreyfus – bývalá prezidentka CCA

(Central Conference of American Rabbis)

Vstupné 150 Kč (večerní a ranní bohoslužba). Rezervace vstupenek je možná na e-mailu kehila@bejtsimcha.cz nebo na tel.: 603 393 558.

Představenstvo Bejt Simcha oznamuje, že k 31. 8. 2014 odstoupil z funkce člena představenstva pan Pavel Šik. Představenstvo svolá mimořádnou Valnou hromadu, aby bylo doplněno na nutný počet 5 členů. Do té doby bude pracovat v oslabení a respektovat shodný počet hlasů k přijetí usnesení, tedy tři. Představenstvo děkuje panu Pavlu Šikovi za práci, kterou vykonal ve prospěch Bejt Simcha a doufá, že zůstane i nadále aktivním členem naší komunity.

Program Bejt Simcha říjen 2014

PÁTEK 3. AŽ SOBOTA 4. 10. JOM KIPUR

Pinkasova synagoga, host: rabínka Ellen Dreyfus (podrobnosti na této straně)

PÁTEK 10. ŘÍJNA

od 18 h, DSP Hagibor

Sukot – maariv a společná oslava svátku v suce DSP Hagibor

PÁTEK 10. AŽ

NEDELE 12. ŘÍJNA

SUKOT V PŘÍRODĚ

víkendový výlet

pro rodiny s dětmi

(bližší informace na straně 17)

PÁTEK 17. ŘÍJNA

Brandýs nad Labem

Simchat Tóra – společně se skupinou rabiho Goldsteina v nově zrekonstruované synagoze v Brandýse nad Labem

PRAVIDELNÉ AKCE

Ivrit – hodiny hebrejštiny

pro začátečníky každé úterý od 18 h;

pro pokročilé ve čtvrtek od 18 h;

pro středně pokročilé ve čtvrtek od 19.30 h

Úvod do judaismu

každé úterý od 19.45 h

Kabalat Šabat

každý pátek od 18 hodin

Bejt Simcha

Maiselova 4, 110 00 Praha 1

Telefon: 603 393 558

E-mail: kehila@bejtsimcha.cz

Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz

b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Maiselova 4, 110 00 Praha 1, telefon: 603 393 558, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Svědectví proti d'áblu

Seznámení s dílem rabína E. L. Fackenheim

Emil Ludwig Fackenheim (1916–2003) se narodil ve středostavovské rodině hlásící se k reformnímu judaismu. Fackenheimovi brali své židovství vážně a zároveň pociťovali sounáležitost s německou společností a její kulturou.

To se odrazilo i v dalším Emilově směřování: studoval filozofii v Halle a souběžně Vysokou školu pro židovskou vědu (*Hochschule für die Wissenschaft des Judentums*) pod vedením Leo Baecka. Roku 1938 obdržel *smichu* a téhož roku byl během Křišťálové noci zatčen a následně deportován do koncentračního tábora Sachsenhausen. Odtud se mu podařilo uprchnout do Velké Británie, kde byl paradoxně po vypuknutí války zadržen pro podezření ze špionáže pro Třetí říši. Odtud byl převezen do internačního tábora v Kanadě, která se stala jeho novou vlastí. Usadil se v Hamiltonu (provincie Ontario), kde působil jako rabín v reformní synagoze *Anshei Shalom* a zároveň přednášel německou filozofii na univerzitě v Torontu.

Jako filozof se zabýval především německou filozofií 18. a 19. století (Kant, Hegel, Marx, Nietzsche) a přijímal impulsy od německých teologů (Barth). Pečlivě sledoval způsoby, jimiž na zásadní zpochybnění náboženských představ reagovali protestantští teologové. Známa a uznávaná jsou především jeho díla *The God Within: Kant, Schelling and Historicity*, zabývající se pojetím Boha v německé osvícenské filozofii.

V celém Fackenheimově díle se odráží celoživotní boj, typický pro německého Žida, vychovaného před druhou světovou válkou. Je to vyrovnávání židovského náboženského myšlení s výzvou osvícenství – totiž stále hledání odpovědi na otázku, jak smířit lidství, které je všeobecné a tedy (pro německé filozofy, jimiž se zabýval) vyšší a v jistém smyslu i protikladné (sic!) vůči židovství. Židovství je naopak partikulární, konkrétní, omezené na jeden jediný lid. Právě oddělování všeobíhajícího lidství od židovství bylo problémem, na nějž průběžně a důrazně upozorňoval, neboť si byl vědom toho, jak snadno se mohou oba pojmy oddělit. A tam, kde je všeobecné lidství radikálně odděleno od partikulárního židovství, snadno přestává být Žid člověkem.

Jedním z pokusů, jak se tomuto rozdělení postavit, je nové využití konceptu „nápravy světa“, *tikun olam*, převzatého z luriánské kabaly. Prostřednictvím holocaustu se *tikun olam* stal výzvou celému lidstvu. Židovský lid totiž pro něj symbolizuje celé lidstvo a jeho všeobecné, univerzální etické hodnoty. Lidstvo jako celek nesmí dopustit druhý holocaust, a proto musí „napravit

svět“, který je podle něj dalším holocaustu stále blízko. Jedním z konkrétních projevů této nápravy je založení Státu Izrael a přijetí židovského lidu do společenství národů.

Fackenheim spatřoval tuto část *tikun olam* v konkrétních záležitostech a počínech: obnova hebrejštiny jako mluveného jazyka, obhospodařování a zalesňování Země izraelské. Budování izraelské státní samosprávy, včetně armády schopné židovský lid ubránit. Zde Fackenheim přechází od akademické filozofie a rabínské teologie k politické aplikaci, zde také nejvíce naráží. Představa, že budování moderního Izraele je mesiášským momentem, „v němž jsou Izrael, Tóra a Bůh jedno“¹, naráží jak u těch,

pro něž je izraelský stát moc sekulární, tak těch, kdo chtějí Izrael jiný, nenáboženský, „normální“ stát. Navíc po více než šedesátileté historii tohoto státu se přirozeně nabízí otázky, jako které údobí tomuto *tikun olam* nejvíce odpovídá; zda lze Izrael považovat za „nápravu“ i při chybách, jichž se jeho představitelé a obyvatelé dopouštějí; zda je nápravou i pro palestinské uprchlíky atd. Tyto námitky vznášejí nejen jeho palestínští oponenti (jako třeba Sami A. Aldib Abú Sahlí), ale i Židé, kteří v izraelském státě s jeho ne právě ideální každodenností odmítají vidět „mesiášský moment“, nanejvýš snad mesiášský příslib. Fackenheim níméně bez přílišného idealismu považoval za *tikun olam* (či výrazný posun v nápravě světa, týkající se celého lidstva) již samotnou možnost vzniku židovského státu a přijetí židovského lidu do společenství ostatních národů.

Druhým Fackenheimovým tématem je snaha nějak se nábožensky vyrovnat s holocaustem. Z nejbližších příbuzných při něm zahynul právě jeho nejstarší bratr, který odmítl Německo opustit. Zbytku rodiny, který ze svého sepětí s Německem slevil (jeho druhý bratr a rodiče), se podařilo přežít. Fackenheim se pak až do konce života zabýval otázkou, co tato dějinná událost znamená a jaký může být judaismus po holocaustu.

Dospěl k přesvědčení, že po holocaustu má judaismus o jeden příkaz navíc: Touto 614. micvou je příkaz samotné židovské existence:

„Židům je zakázáno poskytovat Hitlerovi posmrtná vítězství. Je jim přikázáno přežívat jako Židé, aby židovský lid nevymizel. Je jim přikázáno pamatovat na oběti Osvětimi, aby nevymizely z paměti. Je jim zakázáno ztrácet naději v člověka a jeho svět a utíkat se k cynismu či k jinovšvetskosti, aby spolupracovali na osvobození světa od sil Osvětimi. A konečně je jim zakázáno ztrácet naději v Boha Izraele, aby nevymizel judaismus.“

Fackenheimovi nelze upřít, že výstižně pojmenoval jednu novou charakteristiku současného židovství: Všichni Židé, ať už jsou nábožensky založeni nebo nikoli, se ve svém židovství shodují na zvláštním vztahu k holocaustu. Kdo dnes pojmenovává svoji židovskou identitu, obvykle dřív či později ►

1. Fackenheim, E. L.: *To Mend the World*, s. 313.

zmíní šoa a příbuzné, kteří zahynuli během druhé světové války. Když naši současníci říkají, proč se angažují v židovských komunitách, proč být jen v omezené míře praktikují židovské náboženství, téměř vždy přichází ke slovu potřeba vydržet, vytrvat jako Židé, aby „něco zůstalo“. Osobně mi poslední kapitola knihy *Přítomnost Boha v dějinách* připadá zvláště důležitá pro české židovské společenství, v němž (či na jeho okraji) se někteří lidé rozhodli navzdory nepříznivým okolnostem vychovat své děti jako děti židovské, a to i přes to, že z hlediska ortodoxie sami již Židy nejsou. A židovství, které jim předávali, bylo – aniž by si toho byli vědomi – skutečně ovlivněno tím, co Fackenheim nazývá 614. micvou: Žijte jako Židé, protože vašim prarodičům bylo pro jejich židovství upřeno právo na

život; protože jejich tradice i vzpomínka na ně měly být vymazány. Neste dál tuto tradici nebo jen vzpomínku na ni, protože tu chtěli nacisté vymazat. – Je logické, že takoví lidé si ve svém židovství nesou poněkud jiný důraz než ti, kteří k židovství přišli následkem osobního hledání, nebo ti, v jejichž rodinách se židovství předávalo tradičnější cestou, stejně jako to, že na sebe někdy narážejí.

Z Fackenheimova díla vyšla zatím česky jen kniha *Přítomnost Boha v dějinách* (Oikoymenth 2013). V ní se Fackenheim zabývá jedinečným pojetím Boží Přítomnosti v judaismu. Ukazuje její rozdílnost jak vůči mytologickým představám, podle nichž se bohové zpřítomňují v přírodních cyklech, i těm, podle nichž byli ve světě přítomni v „prvotním čase“. Stejně tak ale ukazuje

rozdíly vůči pojetí Boha coby Prvního hybatele či Prozřetelnosti. Jedinečností židovského (a jiným způsobem též křesťanského) vzhlížení k Bohu je to, že Přítomnost Boha Abraháмова, Izákova a Jákobova se projevuje v dějinných událostech.

Některé události považuje za „zakládající“ pro židovské náboženství a lid. Výslovně z nich uvádí zázračnou záchranu při Rudém moři a darování Tóry na Sinaji. Jsou to pro něj události historické, nikoli přírodní či mytologické, a pouze jako historické zkušenosti mohou zakládat židovské společenství. (Považovat Boží zjevení za historickou událost samozřejmě znamená předpokládat, že Bůh je v dějinách přítomen.) Nejnovější zakládající událostí je podle Fackenheimova holocaust.

► Ruth Jochanan Weiniger

Ukázka z 3. části knihy *Přítomnost Boha v dějinách* – Prikazující hlas Osvětími

Holocaust dostal židovského sekularistu do postavení, pro něž sekularismus nemá precedens v rámci židovské existence ani mimo ni. Jako sekularista chápe moderní svět jako svět odposvátněný, z něhož všichni bohové zmizeli. Jako židovský sekularista ví, že i když není naživu Bůh, ďábel žije. Jako sekularista relativizoval všechna někdejší absolutna. Jako židovský sekularista čelí démonům Osvětími jen samotným odhodláním k židovskému přežití. V židovské sekulární existenci naší doby se tak objevil zásadní rozpor. Jako sekularista hledá židovský sekularista židovskou normalitu. Jako židovský sekularista tuto normalitu tříští přijetím své výlučné židovské situace. Jako sekularista redukuje všechna absolutna na relativní tvrzení. Jako židovský sekularista svým vlastním židovským životem absolutně čelí démonům smrti. Náboženský Žid byl po celé věky svědkem Boha. Po Osvětími vydává, pouhým potvrzením svého židovství, i ten nejsekulárnější Žid svědectví proti ďáblu. [K moji interpretaci nacismu jako nejhoršího a nepřekonatelného moderního modloslužebnictví viz E. L. Fackenheim, *Idolatry as Modern Religions Possibility*, str. 254–287.]

Židovský sekularista nemůže tomuto protikladu uniknout. Respektive mohl by mu uniknout, jen kdyby předstíral, že k nacistickému holocaustu nikdy nedošlo, nebo kdyby svému židovství unikl. Will Herberg proto správně prohlašuje, že židovský sekularismus ztratil v naší době logiku, a že sekulární Žid by měl z vlastní logiky své židovství opustit. Herberg však opomněl zmínit skutečnost, která má mnohem závažnější důsledky, a kterou poznává židovský sekularista sám: Ďábel naší logiku vyvrací.

Ne každý židovský sekularismus však upadá do okamžitého rozporu. Viděli jsme, že vedle sekularismu, který všechna náboženská absolutna ruší, existuje sekularismus, který tato absolutna zvnitřňuje a proměňuje. Lze tedy uvažovat o židovském sekularismu, který absolutně vzdoruje démonům Osvětími – avšak v zájmu „svobodného“, autonomního, postnáboženského humanismu.

Takovýto židovský sekularismus byl vždy problematický. Dávna náboženská absolutna by buď musela během procesu zvnitřnění zůstat absolutními, ale pak by byla universálními podobně jako Rozum a Pokrok, zatímco židovská existence by se stala čímsi nahodilým. Nebo by tato absolutna zůstala partikularizována, aby židov-

skou existenci podpořila v její partikularitě. Ale pak by tato absolutna byla modlářská, neboť by ztrácela svou absolutnost.

Židovští romantici i pragmatici si uvědomovali, že jakýkoli osobitě „židovský génius“ by byl pouze jedním nástrojem v orchestru mnoha dalších a že jakákoli židovská loajalita k židovskému „lidství“, kterou by takový génius vyžadoval, by mohla existovat jen v „pluralistickém“ schématu mnoha loajalit a jejich relativních nároků, z nichž žádný není absolutní. Bůh judaismu – který byl a zůstal mimolidský – mohl Sám být universální a zároveň vydělit židovský lid. Zvnitřněný Bůh sekularismu by mohl být buď universální (a pak by nevydělával vůbec), nebo partikulární (a pak by jeho vydělování nebylo absolutní).

Obě alternativy, které byly uvnitř židovské existence vždy problematické, zůstaly po Osvětími rozpadlé. Židovský odpor vůči démonům Osvětími nelze pochopit z hlediska ideálů vytvořených lidmi. Rozum selhává, protože zná demony příliš málo na to, aby pochopil skandál partikularity Osvětími, a je příliš abstraktně universální na to, aby postihl výlučnou židovskou situaci. Ideály Pokroku selhávají, protože pro Pokrok znamená Osvětím přinejlepším pád zpět do kmenové společnosti a přinejhorším dialekticky ospravedlněnou nutnost. Ještě méně adekvátní jsou ideály, které by mohl vytvořit specificky židovský génius, neboť židovské přežití po Osvětími není jedním relativním ideálem mezi jinými. Je to imperativ nepřipouštějící kompromis. Zkrátka, sekularismus, jemuž říkáme subjektivistický redukcionismus, je v kontextu židovské existence narušován *absolutním* židovským odporem vůči démonům Osvětími. A sekularismus, který jsme viděli na příkladech nietzscheovství a levicového hegelianismu, je narušován proto, že zvnitřněná absolutna se buď nemohou vyčlenit, nebo nemožou zůstat absolutními. Židovský odpor vůči Osvětími nelze pochopit v pojmech ideálů vytvořených lidmi, ale jediné jako *uložený příkaz*. A židovský sekularista, stejně jako židovský věřící, je *absolutně vyčleněn* Hlasem, který je skutečně *jiný* než ideály vytvořené lidmi – příkazem, který je skutečně *daný*, jako tomu bylo u Hlasu ze Sinaje.

Podle midraše si Bůh přál darovat Tóru ihned po vyjití z Egypta, ale musel s tímto darem počkat, dokud Izrael nebyl sjednocen [*Midraš Tanchuma, Jitro, 37b*]. Rozdíl mezi náboženskými a sekulárními Židy je dnes nahrazen rozdílem mezi neautentickými Židy, kteří před svým židovstvím utíkají, a Židy autentickými, kteří je potvrzují. Druhá skupina zahrnuje Židy náboženské i sekulární. Spojuje je prikazující Hlas, který k nim promlouvá z Osvětími.

(Vydalo nakladatelství Oikoymenth v roce 2013)

Na jaře tohoto roku jsme vyhlásili soutěž pro studenty oboru judaistika Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy o nejlepší populárně-vzdělávací článek na vybraná témata. Z došlých příspěvků vybrala tříčlenná porota tři nejlepší. V tomto čísle vám přinášíme text, který se umístil na druhém místě.

-red-

Židovská rodina Anatolije Rybakova

Jaký osud mělo sovětské židovstvo ve 20. století? Je známo, že evropští Židé ve 20. století prožili tragické období holokaustu a ponižující postavení v době rostoucího antisemitismu. V podobné situaci se ocitlo i židovské obyvatelstvo v Sovětském svazu. Kompletní obraz života Židů v Rusku ve 20. století podává na příkladu jedné rodiny ruský prozaik židovského původu Anatolij Rybakov. Postoj nacistů k místnímu obyvatelstvu na okupovaných teritoriích popsal jednoduše a stručně těmito slovy: *Musím vám říkat, že sovětské Židy ani neposílali do Osvětimi nebo do Majdanku, střelili je na místě.*¹

Anatolij Rybakov (1911–1998, vlastním jménem Aronov) se narodil v Černigově na území dnešní Ukrajiny. Jeho tvorba v průběhu celé jeho spisovatelské dráhy svědčí o vývoji od oficiálního, silně ideologicky zaměřeného a zcela loajálního spisovatele ke kritikovi režimu. Anatolij Rybakov je známý především díky svému protistalinskému románu *Děti Arbatu* (Дети Арбата, 1987). Je to obšírný obraz 30. – 40. let, v němž autor popisuje příběh skupiny mladých lidí, kteří bydleli na Arbatu v období stalinských čistek. S touto ulicí byl spjat osobní život Rybakova, který zde žil od roku 1919 do svého zatčení v roce 1933. Tento román ale i další Rybakova díla byla zfilmována.

Pozoruhodným a zajímavým je jeho román *Těžký písek* (Тяжелый песок, 1978). Rybakov napsal svůj „židovsky laděný“ román v roce 1978, v době, kdy už byl známým spisovatelem. Tento román je zajímavý především tím, že zpracovává židovské téma, které v době sovětské vlády bylo spíše okrajové a nepopulární a také podléhalo silné cenzuře. Klíčovou roli v něm sehrává především příběh zachycující tragédii holokaustu v Sovětském svazu. Román byl přeložen do mnoha jazyků včetně češtiny.

Zajímavé je, že tématu holokaustu se po dlouhou dobu ruská literatura vyhýbala. Poprvé se toto téma objevilo na území Sovětského svazu během druhé světové války v jazyce jidiš. Zmínky o tragédii sovětských Židů byly ale v literatuře spíše okrajové a epizodické. Rybakov a spousta dalších sovětských Židů vnímali tyto udá-

losti velmi citlivě. Téma antisemitismu bylo pro Rybakova bolestivé. I když jeho rodina holokaust nezažila, tragédie židovského obyvatelstva po celé Evropě mu nebyla lhostejná. Hrdinové jeho románu zažívali antisemitismus nejen ze strany fašistického Německa, ale i ze strany vlastního státu. Neustálé stalinské čistky se prolínají celou Rybakovovou tvorbou. Atmosféru doby popsal slovy: *Nikde nebyla ani zmínka o hrozných katastrofách evropského židovstva, dokonce ani na místech masových hrobů zavražděných Židů, psalo se jenom: oběti německofašistických okupantů. Pokračovalo pronásledování těch, kteří se chystali odjet do Izraele, nebo těch, kteří studovali hebrejštinu. Taková byla situace v sedmdesátých letech.*²

V Sovětském svazu stále existovala cenzura a vydat otevřeně židovský román, který popisuje drastické události šoa, bylo těžké.

Pamětní deska na domě, v němž Rybakov žil v letech 1919 až 1933. Odtud pocházela inspirace pro román *Děti Arbatu*.

Problém měl i Rybakov. Ve dvou nakladatelstvích byl *Těžký písek* odmítnut. Časopis *Oktjabr* souhlasil s jeho vydáním, ale pouze při splnění celé řady podmínek. Román se původně nazýval *Ráchel*, ale tento název byl hned zamítnut. Rybakov tedy zvolil jiný název, posloužil mu verš z šesté kapitoly knihy Jób: „Kéž by bylo dobře zváženo mé hoře a mé neštěstí na vážky přiloženo! Věru, těžší je než mořský písek, že se mi až slova pletou.“ Román *Těžký písek* musel odpovídat tehdejšímu ideologickým stereotypům, proto musel projít řadou úprav. Rybakovovi bylo navrženo přidat druhé světové válce

charakter celonárodní tragédie, zatímco nacismus měl být vysvětlen jako ideologie, která byla zaměřená na celé lidstvo, ne pouze na Židy. Muselo se mluvit o sovětských, nikoliv o židovských obětech nacismu. I když je v románu poznat, že Rybakov svůj text měnil, stejně zůstává klíčovou tragédií židovské rodiny Rachlenko-Ivanovských.

Román popisuje tragédii rodiny, která se ocitla v těžkých podmínkách nestabilního 20. století. Měnil se způsob vlády, a proto se museli měnit i samotní obyvatelé státu. V románu je podaný pohled třech různých generací: dědeček a babička Rachlenkovi, kteří zažili carskou vládu, maminka a tatínek hlavního hrdiny, kteří zemřeli v ghettu, a hlavní hrdina – vypravěč Boris, představující sovětského Žida. Prototypem hlavního hrdiny byl pravděpodobně sám Rybakov. Jeho vztah k židovství byl stejný jako u většiny sovětských Židů. Rybakov sám o sobě říkal: *Vyrůstal jsem v Moskvě, v ruskojazyčné rodině. Neuměl jsem hebrejsky. Bydlel jsem a pracoval po celém Rusku. V Rusku jsem se narodil, bojoval za něj a budu tam také pohřben. Ale jsem Žid.*³

V díle Rybakova se vyskytuje mnoho výrazů spojených výhradně s židovskou tematikou, možná ne vždy pochopitelných pro někoho, kdo není obeznámený s židovskou kulturou. Rybakov popisuje židovský svátek *Purim*, tradiční židovskou základní školu *cheder*, zmiňuje aramejskou modlitbu *Kol nidrej*, která se recituje během svátku *Jom kipur*. Zajímavé je to, že ve svém románu používá slova z jazyka jidiš, čímž přibližuje čtenáři tehdejší dobu, kdy židovské obyvatelstvo často míchalo místní řeč (například ukrajinštinu a ruštinu) s jidiš. Autor zmiňuje slovo *talis* pocházející z jidiš, hebrejsky *talit*, označující plášť, který nosí Židé při modlitbě. Objevuje se tam také slovo *mizinkl*, které se z jidiš překládá jako malíček. Tato slova dokreslují komplexní obraz svérázného života židovské rodiny tehdejší doby.

Hlavním hrdinou a vypravěčem románu je chlapec Boris, pocházející ze smíšeného manželství. Jeho matka byla Židovkou z ukrajinského městečka, jeho otec pocházel z německo-židovské rodiny žijící ve švýcar-

1. Rybakov, A. *Těžký písek*. Praha: Lidové nakladatelství, 1982, s. 210.

2. Рыбаков, А. Роман-воспоминание. Москва: Вагриус, 1997, s. 229.

3. Рыбаков, А. Роман-воспоминание. Москва: Вагриус, 1997, s. 229.

ské Basileji. Toto manželství Boris považoval téměř za ideální. Maminka byla černovlasá, opálená a horkokrevná dívka, otec byl něžný a romantický blondýn. Přes tyto rozdíly ale tvořili ideální pár. *Jakou řečí spolu mluvili? Otec znal dva jazyky, němčinu a francouzštinu, matka taky dva, vlastně tři: jidiš, ruštinu a ukrajinštinu. Měli k dispozici pět jazyků, ale žádným z nich si nemohli vyznat lásku. Vyznali si ji šestým jazykem, který byl pro ně nejsrozumitelnější a nejkrásnější...*⁴

Téměř polovinu románu tvoří vyprávění o běžném životě rodiny, jakých bylo v té době v Sovětském svazu mnoho. Rodinné vztahy a problémy byly všude téměř stejné – jak u židovských, tak u ruských nebo ukrajinských rodin, lišily se však kulturně, nábožensky a jazykově. Občas autor popisuje odlišnosti od typických slovanských rodin. Jako příklad může posloužit popis požadavků, které se podle náboženské tradice kladly na ortodoxní Židovky: *V té době nosily ortodoxní Židovky paruky, svoje vlasy si stříhaly, samozřejmě se nestříhaly úplně dohola, něco si na hlavě nechaly, aby nebyly plešaté; to víte, do postele k muži si lehaly bez paruky, ale na veřejnosti si nasazovaly a připínaly cop. Jak to vzniklo, nevím, ale náboženská tradice to předepisovala.*⁵

Centrální postavou, co se týče náboženství, se v románu stává dědeček hlavního hrdiny Abrahám. Dědeček byl *gabaj*, nejváženější člen židovské obce. Boris si všiml rozdílu mezi dědečkovou a babiččinou vírou. Pro dědečka byla víra neoddelitelnou součástí postavení ve společnosti, jakási povinnost. Babička věřila jinak, z čistého srdce, pro ni víra znamenala součást smyslu života. Rodina byla věřící, i když ne ortodoxní. Dodržovali šabat: *Klid byl v pátek večer a v sobotu. Na stole sněhobílý ubrus, svíce matně září, voní nadívaná ryba a čerstvě upečené pletené housky, dědeček chodí po pokoji, ramenatý, krásný, a mumlá večerní modlitbu.*⁶ Vzpomínky na šabat zůstaly v paměti ještě malého Rybakova, proto v tomto románu vzpomínky na dědečka a na rodinné tradice lze považovat za autobiografické prvky.

Rozuzlení románu a jeho hlavní téma je spojeno s příchodem války a nacistickou okupací. *Všechno bylo v pořádku. A přece něco matku znepokojovalo, a když jsem se jí na to ptal: „Čeho se bojíš? Všechno je přece v pořádku,“ odpovídala: „Až moc v pořádku.“ Věděl jsem, co ji trápí. Trápila ji předtucha.*⁷ Tragédie rodiny začíná s obdobím stalinských čistek. Borisův otec Jakob byl zatčen kvůli svému podezřelému švýcarskému občanství, blížila se válka. Boris odešel na frontu a opustil rodinu. Doufal, že Němci až tak daleko nedojdou, a když ano, tak se rodině podaří schovat někde v lese. Nikdo neočekával takovou krutost ze strany nepřítele.

Kruté vraždění se stávalo běžným. Zdálo by se, že už čtenáře nemůže nic překvapit, ale autor popisuje řadu různých způsobů, jak nacisté zacházeli s oběťmi: *Esesáci měli zábavu, a ta zábava vypadala takto: dítě s rukama spoutanýma za zády si muselo kleknout, poručili mu sklonit hlavu a tlať sekýru. Sázkou vyhrál ten, kdo jedinou ranou rozpoltil dítě na dvě přesné poloviny.* Takový trest čekal každé dítě, které bude dopadeno mimo ghetto, a tím se stal i jedenáctiletý Igorek. *„Babičko, já se bojím!“ A matka řekla: „Neboj se, Igorku, nic ti neudělají, jenom skloň hlavu a zavři oči.“ Igor svěsil hlavu a zamhouřil oči, vrah zvedl sekýru a rozťal ho přesně vpůli, byl to mistr.*⁸

Smrt každého člena rodiny byla mučivá a děsivá, ale zčásti heroická. Do poslední chvíle zůstávala rodina pospolu, do poslední chvíle neztráceli její členové svou lidskou tvář. Švýcarský pas a německý původ otce Jakoba by mu mohl dát šanci na únik, ale rozhodl se zůstat se svou rodinou. *Byl listopad 1941, protokol Wannsee ještě neexistoval, Němci ještě neměli jasno, jak mají nakládat s Poloji. Otec prohlásil, buď ať ho pustí i s rodinou, nebo ať ho pošlou zpátky do ghettu. „Tvá žena je Židovka, její místo je v ghettu,“ odpověděl Stable, „tvoje děti jsou mišenci, jejich místo je v ghettu,*

a ty sám jsi taky mišenc a tvoje pravé místo je taky v ghettu. Nebo se snad považuješ za Němce?“ – „Jestli vy jste Němec, pane Stable, tak já jsem Žid.“⁹

Bylo vyvražďeno skoro celé městečko, nikdo z rodiny Rachlenko-Ivanovských, kdo se nacházel tou dobou v městečku, nezůstal naživu. Rybakov končí svůj román epitafem vytesaným do kamene na místě masových vražd v ukrajinském městě Ščors. Bylo na něm rusky napsáno: „Pamatce oběti nemeckofašistických okupantů.“ Pod tím byl nápis v hebrejštině: „Venekojsi domom loj nikesi.“ Ta slova znamenala: „Vše se odpouští, jen těm, kdo prolili nevinnou krev, nebude odpuštěno nikdy.“¹⁰

Ne nadarmo byl původní název románu *Ráchel*. Matka byla symbolem počátku celé rodiny, ale zároveň i jejího tragického konce. Ráchel byla matkou velké rodiny a celý příběh této rodiny končí její smrtí. Konečný název románu má také svou symboliku. Písek je to, co chtěl po Židech zanechat Hitler. Nepodařilo se mu to, zůstaly vzpomínky, které přežily do současné doby. Kniha vyvolává celou škálu různých emocí. Je to román se šťastným začátkem a s děsivým koncem. Záměrem autora bylo vyvolat silné emoce, které on sám jako Žid prociťoval během tragédie holokaustu. Rybakov chtěl, aby tento román vyšel zejména v Sovětském svazu, aby posloužil jako svědectví holokaustu.

Údlosti dvacátého století, které jsou popsány v knize Anatolie Rybakova, posílily národní sebevědomí Židů. Sovětský Žid už pohlížel na svět jinak, pronásledování a antisemitismus za druhé světové války dosáhl svého vrcholu. Nastalo období odtrženosti Židů a hledání vlastní identity v nově vytvořeném státě Izrael. Kniha si kladla za cíl vysvětlit a předat další generaci svědectví o hrůze a nelidských činech člověka. Román je uměleckým ztvárněním plejády vzpomínek svědků a autora samotného. Je to literárně zpracovaná tragédie celé generace, celého národa. Cílem románu bylo, aby se o tom, co se stalo, vědělo a aby se na to nezapomnělo.

► **Mariia Getta**, studentka 4. ročníku Ústavu východoevropských studií FF UK

Foto: Wikipedia

Použitá literatura: Альтман, И. А. (red.). Холокост на территории СССР. Энциклопедия. Москва: Росспен, 2011; Рыбаков, А. Роман-воспоминание. Москва: Вагриус, 1997; Рыбаков, А. Тёжкий пёсек. Praha: Lidové nakladatelství, 1982.

9. Tamtéž, s. 221–222.

10. Tamtéž, s. 304.

4. Rybakov, A. *Těžký písek*. Praha: Lidové nakladatelství, 1982, s. 21.

5. Tamtéž, s. 51.

6. Tamtéž, s. 53.

7. Tamtéž, s. 111.

8. Tamtéž, s. 293.

VZPOMÍNKY JAKOVA ADLERA

6. část – První humanitární mise a další válka

Sicilská mise

V neděli 21. ledna 1968 jsem byl právě na operačním sále, když mi volal můj velící důstojník, plukovník Dr. Reuben Eldar. Řekl mi, že Sicílii postihlo silné zemětřesení a zeptal se, jestli bych byl ochotný velet izraelské zdravotní jednotce, která tam bude vyslána na pomoc. Měl jsem se okamžitě vydat na cestu. Už pro mě měli i připravený diplomatický pas (jen jsem měl donést fotku) a na letišti Ben Gurion se už nakládal medicínský materiál. Okamžitě jsem souhlasil a ihned po dokončení operace jsem volal ženě, že ještě téhož dne odpoledne odlétám na Sicílii, a prosil jsem ji, aby mi zabalila kufr. Myslela, že si dělám legraci.

Tým se skládal ze tří lékařů – epidemiologa, internisty a chirurga-ortopeda (tedy mě) a dvou zdravotníků-důstojníků, z nichž jeden (můj zástupce) se později stal ministrem dopravy v Šaronově vládě. Nákladní letadlo bylo naloženo léky, zdravotnickým materiálem, příkrývkami a stany. Vzlétli jsme pozdě večer a během sedmihodinového letu starým „Stratocruiserem“ se ozývalo pískání, jako když se vaří voda v konvici na čaj. Po nějaké době se nám podařilo najít v trupu letadla díru. Něčím jsme ji ucpali a zbýšlé pískání přestalo.

Zemětřesení zasáhlo území o rozloze asi sto čtverečních kilometrů ve střední části Sicílie. Mnohé vesnice byly vážně poškozeny či zcela zničeny a šířil se tu silný zápach hnijícího masa z mršin hospodářských zvířat. V oblasti kolem Svaté Anny jsme viděli řadu domů, jejichž obvodové zdi se zřítily, ale místnosti uvnitř zůstaly netknuté, takže to vypadalo jako naaranžované výlohy. Týden po zemětřesení jsme dorazili do vesnice Monte Vago, v níž zůstalo stát jen několik málo budov včetně kostela. Lidé byli ubytováni ve stanovém táboře. Náš tým se připojil k britské organizaci Save the Children (Zachraňte děti), která tu ve čtyřech velkých stanech zřídila kliniku. Ta však prakticky neměla jiné vybavení než hromadu krabic s léky. Jejich tým sestával převážně z místních jeptišek, které léky třídily a rozdávaly (bez lékařského vyšetření a předpisu) lidem, kteří tu trpělivě stáli ve frontě. Italští lékaři, kteří sem občas zajeli, se věnovali téměř výhradně očkování proti tyfu, nemoci, která se v této oblasti vůbec nevyskytovala... Rychle jsme zřídili traumatologickou kliniku a vybalili tu vybavení, které jsme s sebou přivezli. Spali jsme ve stanech, ve spacích pytlech, zabalení ještě do dek. Byla hrozná zima a v noci sněžilo. Většina pacientů byli děti a starší

lidé, kteří trpěli respiračními infekčními chorobami.

Během dvou týdnů, které jsme tu strávili, jsme zažili stovky menších otřesů půdy. V noci jsme neusnuli, dokud nepřišlo půlnoční zemětřesení, které se opakovalo se

Jakov Adler na ortopedickém oddělení nemocnice Soroka, kde působil v letech 1961–1967.

železnou pravidelností každý den. Teprve po něm jsme mohli klidně usnout. Jednoho dne byl ale otřes výrazně silnější, sedm stupňů Richterovy stupnice. Mnozí lidé se stále vraceli do svých pobořených domů a hledali svoje věci. Proto jsme se po tomto otřesu okamžitě připravili na přísun raněných. A skutečně za pár minut nám dovezli několik lidí se zlomeninami a pohmožděninami. Poskytli jsme jim první pomoc a poté byli evakuováni helikoptéry italského námořnictva, které operovalo v okolí. Jednoho dne si mě zavolal jejich velitel a tajně mi sdělil, že ve Středozemním moři se ztratila izraelská ponorka a že ji hledá italské i americké námořnictvo.¹

Velmi jsme se spráteli s britskými dobrovolníky, italskými vojáky, posádkami amerických vrtulníků v Neapoli, ale hlavně se Sicilany. Když jsme se jednoho z místních lidí ptali, jestli nehrozí, že nám někdo ukradne drahé fotoaparáty, které máme ve stanu, vypadal uraženě a odpověděl: „Copak nedůvěřujete mafii? Jste přece pod jejich ochranou!“ Jestli to byla pravda, nevím...

¹ Jejich pátrání po ponorce Dakar bylo bohužel bezvýsledné. Našla se až po 31 letech na dně moře mezi Krétou a Kyprem. Místo bylo prohlášeno oficiálním pohřebišťem všech 69 členů posádky.

Po dvou týdnech, když už měly situaci pod kontrolou místní úřady, jsme odletěli italským vojenským letadlem do Říma. Ubytovali nás v pěkném hotelu a večer pro nás uspořádali královskou hostinu za účasti několika nám neznámých lidí (že by sku-

tečně mafie?). Následující den jsme měli jako hosté italské armády absolvovat prohlídku Florencie. Od našeho vojenského attaché jsme dostali peníze, abychom si nakoupili obleky, protože jsme na sobě pořád měli vojenské uniformy. Brzy ráno jsme ale obdrželi rozkaz od zástupce velitele izraelského generálního štábu, generála Bar Leva, abychom se okamžitě vrátili domů. Mluvil velmi pomalu, což člověka dohánělo k šilenství. „Proč byste si měli užívat v Itálii,“ sdělil mi.

Opotřebovací válka

Třetího června 1968 jsem byl jmenován vrchním lékařským důstojníkem Jižního velení a vrchním lékařským důstojníkem obrněných jednotek a byl povýšen na plukovníka. Můj hlavní stan byl v několika starých budovách, v nichž se dřív nacházela malá nemocnice Hadasa, která sloužila židovským i beduínským obyvatelům Negevu a byla později připojena k nově vybudované nemocnici Soroka v Beer Ševě. Když jsem dorazil, byla jednotka v naprostém rozkladu. Zavedl jsem přísnou disciplínu a vysloužil si tak od svých vojáků přezdívku „Papež“. Brzy jsme byli nejspíše nejdisciplinovanější jednotkou Jižního velení. Pár měsíců po mém nástupu, ►

► 8. září 1968, začala Opatřebovací válka. Egyptská armáda náhle východně od Suezského průplavu zaútočila na naše jednotky těžkou dělostřeleckou palbou. Deset našich

s vrchním armádním rabínem, generálem Gorenem, který se mnohokrát neváhal vystavit palbě, když se osobně vydával pro těla obětí do zasažených bunkrů.

Povýšení na plukovníka v roce 1968

vojáků ten den padlo, sedmnáct jich bylo zraněno.²

Po každém útoku jsem se osobně vydával na frontu zjistit škody, vyslechnout hlášení vojáků a mediků a sepsat zprávu.³ Kromě toho jsem předsunuté jednotky navštěvoval pravidelně minimálně jednou týdně a často jsem s sebou bral své důstojníky. Považoval jsem za důležité, aby týloví důstojníci měli přímou zkušenost z bojové linie. Během těchto cest jsem se velmi často setkával

Brzy bylo jasné, že během dne není možné dostat raněné z fronty v běžných sanitních vozech. V nebezpečí byli jak ranění, tak zdravotníci. Proto jsem generálu Talovi navrhl, abychom staré americké vozy, které jsme k evakuaci používali, obložili pancířovými pláty. Za pár dnů si mě generál zavolal k sobě do kanceláře, kde už čekal plukovník Baliti, který byl šéfem dílen obrněných jednotek. „Pánové,“ řekl Tal, „chci, abyste sestrojili sanitní evakuační tank.“ S Balitim jsme se na sebe podívali a nechápali. Ale věděli jsme, že rozkazům generála Tala se neodporuje. Baliti se odvážil zeptat: „Co přesně máte, pane, na mysli?“ – „Doktor Adler vám řekne, co je potřeba,“ odpověděl Tal a zeptal se: „Kdy to bude hotové?“ – „No, navrhnout a zkonstruovat úplně nové

Izraelský ministr obrany, generál Moše Dajan (vlevo), s americkým prezidentem Richardem Nixonem v roce 1970, tedy zhruba v době, kdy s ním Jakov Adler zažíval dobrodružné mise na Sinaji.

vozidlo bude trvat tak šest měsíců, pokud budeme pracovat jenom na tom,“ odhadoval Baliti. „Tak dobře, pánové,“ ukončil generál Tal naši schůzku, „chci testovací jízdu toho tanku přesně za šest týdnů.“ Začali jsme na tom pracovat ještě téhož večera. Baliti se

rozhodl, že přestavíme starý americký Sherman M-50 (legendární značka z druhé světové války). Pracovali jsme ve dne v noci a přesně za šest týdnů byl tank hotový. Kulometnou věž jsme odstranili, motor přesunuli a místo, kde byl původně, jsme přeměnili na vypolstrovanou místnost, do níž se vešly čtyři nosítka, zdravotník a základní vybavení. Přidali jsme dostatečné osvětlení a odsávací přístroj. Strop byl zpevněn dalším pancířem, takže vydržel i přímý zásah dělostřeleckého granátu nebo miny⁴.

Brzy jsme také pochopili, že pokud chceme zachránit víc raněných, musíme ke každému bojovému postu podél kanálu přiřadit lékaře. Lékaři v záloze byli povolováni každý rok na 30 dnů. Kromě zraněných byli odpovědní i za prevenci a hygienu a zajistit, aby vojáci pravidelně užívali antimalarika. Pohromu představovala hejna much a moskytů, které se v horkém a vlhkém podnebí množili geometrickou řadou, a také infikované krysy. Ty se přemnožily a běžně používané jedy na ně vůbec nezabíraly. A tak jsem nechal k jednotkám přidělit kočky, a počet krys se podařilo snížit. Někteří vojáci vymysleli úžasně způsoby, jak se odreagovat a zbavovat se stresu: na jednom ze stanovišť si zřídili zahrádku, na níž „zasadili“ vybuchlé dělostřelecké miny. „Květiny“ denně zalévali.

Jednou, když jsem byl doma v Beer Ševě na šabat, jsem měl naléhavý telefonát od ředitele malé civilní nemocnice v Ejlatu. Měli tam tehdy jen jeden tým chirurgů a asi padesát lůžek. Ředitel Dr. Sulam mi řekl, že slyšeli z přístavu, vzdáleného několik kilometrů od nemocnice, silný výbuch a viděli mrak černého kouře. Tušil, že došlo k nějakému neštěstí, a volal mi, jestli bych jim mohl přijet pomoci. Za pár minut volal znovu a řekl mi, že v přístavu explodoval velký náklad munice a několik desítek vojáků bylo zabito a zraněno. Slíbil jsem pomoc a hned zavolal svého zástupce, aby sehnal pomoc také z civilní nemocnice v Beer Ševě. Mezitím jsem zaslechl, jak nad naším domem přelétá nákladní vojenský letoun. Zatelefonoval jsem na velitelství letectva v Tel Avivu a vysvětlil jim situaci. Ihned pilotovi letadla nařídili, aby přistál na vojenském letišti Chacerim poblíž Beer Ševy. Můj pobočník zrekrutoval v Beer Ševě v civilní nemocnici několik chirurgů a zrekvíroval padesát krevních konzerv. Mně se podařilo sehnat několik dalších lidí z vojenské nemocnice. Během třiceti minut jsme odstartovali a za další hodinu byli v Ejlatu. Všude na nemocničních chodbách ►

⁴ Tank byl přidělen na jedno z nejexponovanějších stanovišť u jižního vstupu do průplavu. Byl využit při několika evakuacích a několikrát jej zasáhly dělostřelecké střely, ale žádná z nich pancíř neprorazila. Dnes je toto vozidlo vystaveno v muzeu tankového sboru v Latrunu.

² Opatřebovací válka mezi Izraelem a Egyptem probíhala v letech 1968–1970 v oblasti kolem Suezského kanálu. Trvala 23 měsíců. V této statické válce držela izraelská armáda linii opevněných pozic od Port Saidu na severu k městu Suez na jihu. To, co jsme se v průběhu této války naučili, se stalo základním kamenem současného přístupu k armádní lékařské službě:

– Přítomnost vojenských lékařů-důstojníků na bojových stanovištích, která umožnila okamžité diagnostikování a stanovení priority ošetření, jakož i kvalifikovanou první lékařskou pomoc přímo na frontové linii. To také zvyšovalo šanci raněných na přežití v případě, že se evakuace zdržela kvůli ostřelování nebo zablokování evakuačních cest nepřátelskou armádou.

– Využití obrněných vozidel včetně tzv. „ambulančních tanků“ pro pozemní evakuace přes ostřelovaná území.

– Zřízení předsunuté polní nemocnice v Bir Gafgafa v centrální oblasti Sinaje, s malým týmem chirurgů, operačním sálem, krevní bankou, rentgenem a pooperačním oddělením, nám umožnilo postarat se i o vážně zraněné, kteří by jinak nepřežili evakuaci do nemocnic v týlu.

³ Tyto zprávy byly v 80. letech odeslány do generálního štábu, kde měly sloužit historikům. Všechny se ztratily.

► leželi zranění i mrtví vojáci, jeden vedle druhého. Okamžitě jsme začali prohlížet zraněné a poskytovat první pomoc. Jeden zraněný šel hned na operační sál, další byli letecky transportováni do nemocnic v oblasti Tel Avivu. Celkem bylo evakuováno padesát zraněných, třicet vojáků zahynulo.⁵

Jednou v noci překročilo egyptské komando Suezský průplav a zaútočilo na tankovou hlídku na naší straně. Několik členů posádky jednoho z tanků bylo zabito a zraněno. Ráno jsme se s mým velícím důstojníkem, generálem Gavišem, a ministrem obrany Moše Dajánem vydali na místo incidentu. Letěli jsme starým DC-3 z Beer Ševy do Bir Gafgafy na Sinaji. Pilot žádal Dajána o povolení přistát asi osm kilometrů od kanálu, abychom byli mimo dosah egyptského dělostřelectva, ale Daján přikázal letět přímo na místo útoku, jen pár stovek metrů od kanálu. Samozřejmě okamžitě po přistání nás začali Egyptané ostřelovat. Daján se ale jako obvykle vůbec nestaral o bezpečí svoje ani naše a začal ihned s prohlídkou tanků. Když k nám pak dorazil velitel místního praporu s několika vojáky v džipech, Daján rozhodl, že se vydáme po stopách ustupujícího egyptského oddílu směrem k průplavu. Někdo ho upozornil, že na cestě mohou být miny. „Tak dobře,“ odpověděl Daján, „ty, doktor a ještě jeden člověk si sednete dopředu, budete koukat po minách a případně řeknete řidiči.“ Na miny jsme našťastí nenarazili, ale našli jsme mrtvého egyptského vojáka. Daján mrtvého prohlédl a na památku si vzal jeho nůž. O kus dál zapadl náš džíp do bažiny. Mysleli jsme si, že tím naše riskantní cesta skončila, ale Daján nařídil, že budeme ke kanálu pokračovat pěšky. Na jeho břehu jsme pak několik minut stáli a Egyptané nás měli jako na dlani. Vzrušeně křičeli: „Musa Daján, Musa Daján!“ Z nějakého nevysvětlitelného důvodu se na něj

⁵ K explozi došlo při překládání min z vojenské lodi, která se vrátila z boje u jednoho ostrova v Rudém moři, na nákladní auto. To se zůstalo viset na nakládací rampě a všichni vojáci se jej pokoušeli roztlačit. V tu chvíli jedna mina samovolně explodovala a odpálila celý náklad.

Americký tank Sherman přestavěný na „evakuační tank“ je dnes k vidění ve vojenském muzeu v Latrunu.

nikdo nepokusil vystřelit a my jsme se po chvíli vrátili zpátky k džípu, který se mezitím podařilo vyprostit z bažiny. Povolali jsme helikopteru a letěli podél průplavu na sever. Seděl jsem vedle otevřených dveří, u nichž byl umístěný nabitý kulomet. Najednou se vedle nás objevil malý egyptský vrtulník. Daján mě beze slova chytil za košili, odtáhl od dveří a posadil se na moje místo. Chystal se nepřátelský stroj sestřelit, když v tom náš pilot změnil směr. Hlásil, že už nám téměř došlo palivo a chtěl se ihned vrátit na základnu. Daján mrknul na přístrojovou desku a řekl: „Nevykládej mi pohádky. Paliva máš dost, drž se kurzu.“ Egyptská helikoptera nicméně mezitím zmizela a my jsme se přece jen vrátili na základnu. Během dvouapůlleté služby na jihu jsem s Dajánem zažil ještě několik podobných dobrodružství...

Během mého prvního roku ve funkci vrchního velitele zdravotní služby byl velitelem Jižního velení generál Gaviš. Byl to milý, přátelský člověk, kterého měli jeho muži velmi rádi. Chyběla mu ale rozhodnost a vůdčí schopnosti generála Šaron, který jej v druhé polovině války nahradil. Šaronova rozhodnutí a příkazy byly vykonány bezodkladně. Těšil jsem se jeho plné podpoře při zavádění naší zdravotní politiky.⁶ Byl

⁶ Když byl velitelem generál Gaviš, naši vojáci

jsem přesvědčen, že na letišti v Bir Gafgafa by měla být vybudována plnohodnotná polní nemocnice, abychom zlepšili péči o zraněné, evakuované během války z fronty. Písečné bouře někdy zcela znemožňovaly leteckou přepravu raněných do nemocnic ve vnitrozemí. A pokud by došlo k egyptské ofenzivě a překročení Suezského průplavu, nemocnici bychom tu určitě potřebovali.⁷ O potřebnosti takové nemocnice na Sinaji se vedly mnohé diskuse. Rozhodnutí o jejím vybudování nakonec přece jen padlo; dokončena byla v roce 1970.

Opotřebovací válka skončila podpisem příměří 8. srpna 1970. Prvního ledna 1971 jsem pak opustil svoji pozici v Jižním velení. Na mé místo pak přišel doktor Basini.

► **Jakov Adler. Přeložila Kateřina Weberová**
Foto: archiv Jakova Adlera a Wikipedia

nepoužívali ochranné přilby a krunýře s tím, že ve velkých vedrech a vysoké vlhkosti se prý nedají používat. Bylo přitom zřejmé, že mnoha vážným zraněním hlavy a trupu by se dalo jejich použitím předejít. Teprve když dal generál Šaron na mě doporučení jejich používání rozkazem, podařilo se četnost těchto zranění snížit.

⁷ Tento předpoklad se ukázal jako správný za Jomkipurové války v roce 1973, kdy byli v této nemocnici ošetřováni prakticky všichni naši ranění.

Město Loštice
a občanské sdružení Respekt a tolerance
Vás srdečně zvou na slavnostní setkání
při dokončení oprav loštické synagogy

Loštické proměny

5. října 2014 v 15.00 hod.

synagoga Loštice

Součástí programu je
vernisaž výstavy Jubilanti
a slavnostní koncert
Smyčcového kvarteta
ZUŠ Handlová, Slovensko

kontakt: 775 264 206
www.respectandtolerance.com

Výtvarný tip k Jom kipuru

Se začátkem nového židovského roku zahajujeme (či spíše obnovujeme) rubriku, v níž bychom vám rádi příležitostně nabízeli tipy na výrobu zajímavých dekorací, dárků či rituálních předmětů k židovským svátkům. První díl se vztahuje k Jom kipuru.

Bývalo a někde dosud bývá zvykem přinášet postícím se lidem, hlavně maminkám a babičkám, do synagogy o **Jom kipuru jablko zdobené hřebíčky**. Vůně, kterou hřebíčky s jablkem vydávaly, má ulehčovat půst.

Pokud se rozhodnete někoho na Jom kipur takto obdarovat, je dobré mít na paměti:

1. Ornament je dobré si napřed promyslet, protože po chybném vpichu zůstane díрка, která brzy zahnědne a bude vidět.
2. Čím více hřebíčků do jablka napícháte, tím více z něho vyteče šťáva. Je praktické darovat jablíčko v ubrousku nebo papírovém košíčku.
3. Nejdražší a největší jablka nemusejí být ta nejvoňavější. Chcete-li udělat radost, stojí zato vybírat očima i čichem a raději v tržnici než v supermarketu.

Kombinací hřebíčků s korunkou a bez korunky můžete vytvořit hezké, ale velmi křehké ornamenty.

Někdy může na jablíčku být iniciála hebrejského jména obdarovaného.

Je lepší zdobit spíše horní část jablíčka, lépe se pak drží.

Roš ha-šana nabízí příležitost vypěstovat si ze semínka vlastní granátovník. Kdo bude mít to štěstí, že mu vyroste více rostlin, bude mít na Nový rok stromů (Tu bi-švat) dárek pro přátele. O totéž se lze pokusit i se semínky etrogu po Sukot. Ale pozor: zatímco pro někoho je budoucí stromek velikou radostí, pro jiného by to byla jen starost navíc.

Někteří pěstitelé nechávají semínka napřed několik dnů na vlhkých novinách, ubrousku nebo vatě, jiní je dávají rovnou do hlíny. Pak už je třeba jen udržovat hlínu vlhkou a mít spoustu trpělivosti.

Po třech týdnech se objevil zelený klíček. Ujalo se jedno semínko ze tří.

Text a foto: Ruth Jochanan Weiniger

Příběhy duší

Nová sbírka povídek Zuzany Peterové nese podtitul *Z praxe psychoterapeutky*, ale s psychoterapeutickým sezením a svěřováním se v nich nesetkáme. Jsou to drobné příběhy po okraj plné děje, odehrávající se často ve velmi malém čase a prostoru: jeden penzion pro seniory, zapadlé lázeňské městečko, jeden podvečer a noc. Stačí. – A život už není jako dřív.

Všechny postavy se ocitají na křižovatce, triviu, které věru není triviální... Některé dospějí k závažnému rozhodnutí, jiné náhlým, pronikavým pohledem odhalí dosud neznámou stránku sebe samých, která

byla i pro ně samé tajemstvím. Další se náhle otevrou vzpomínkám, které před sebou celoživotně ukrývaly. Dějová proměna je ale vždy odrazem toho, co se děje tam uvnitř, v skrytu a hloubce, v duši.

Kniha volně navazuje na sbírky *Příběhy zraněné duše* (2012) a *Když duše bolí* (2013) a velikostí i délkou povídek se výborně hodí ke čtení před spaním nebo do vlaku.

Zuzana Peterová: *Proč pláčeš, duše?*, MarieTum, Praha 2014. ISBN 978-80-905165-5-7

- rjw -

Tuňák na chodbě

„Tak jsme se dneska konečně přestěhovali,“ hlásila jsem do telefonu našemu rabínovi poslední vývoj situace. „Ano, je to pěkný byt. Hlavně větší, v tom starém nám bylo těsno, malá už běhá a potřebuje prostor.“ „Co jestli jsou? Asi ano, jedni mají na schránce jméno Goldbergovi a sousedka říkala, že je pán původem z Londýna, ze Stamford Hill. Ano, vím, že je to ortodoxní čtvrť, zajdu za ním.“

„Cože? Mám obejít všechny sousedy? Ale pane rabíne, to nemůžete, s prominutím, myslet vážně? Já chápu, že do toho eruvu musí přispět všichni, ale přece nemůžu obcházet dvaadvacet partají, u každých dveří zaklepat a ptát se: „Prosím vás, nejste náhodou Žid?““

„Přesně to musím? Jak bych tady potom mohla bydlet? Já chápu, že halacha říká, že na eruv chacerot musí přispět všichni Židi, kteří bydlí v domě, určitě ale i říká, že když bych se tím ohrozila, nemusím to dělat. Pamatujete si na toho komunistu z minulého baráku? Nerada bych si naběhla u dveří nějakého jeho kolegy,“ argumentovala jsem po telefonu.

„Dobře, dobře, zjistím postupem času, jestli ještě někdo z nájemníků není Žid a když tak ho do toho eruvu zapojím. Zatím se domluví s tím panem Goldbergem,“ nabídlu jsem rabínovi řešení.

„Co přesně má ten eruv zahrnovat?“ snažila jsem se směřovat řeč k praktickým otázkám. Dvě vařená jídla, trvanlivá, dobrá, to není problém.

„A kam to mám pak umístit?“ snažila jsem se zase postoupit v nastalém úkolu kupředu.

„Na místo přístupné všem na eruvu účastným Židům v domě,“ zněla odpověď.

„A kde byste navrhoval? Oni bydlí o tři patra nad námi,“ držela jsem se stále jen Goldbergových.

„Někde v místě, kudy procházíte oba,“ pokračoval rabín v instrukcích.

„Zní to logicky, ale nebydlíme tady jen my a Goldbergovi, ostatním dvaceti rodinám bude balíček jídla na chodbě podezřelý. Můžou nám to vyhodit, budou si myslet, že to tam někdo zapomněl,“ přednesla jsem vzniklý problém.

„Bud' ten balíček nějak schovej, nebo na něj přilep cedulku s vysvětlením a prosbou, aby to nevyhazovali,“ radil mi rabín.

To už ale opravdu nemyslíte vážně, říkala jsem si v duchu. Češi sice nejsou žádní antisemité, ale čeho je moc, toho je příliš. Tady by mohl být výsměch sousedů jen tou lepší reakcí.

Avšak nahlas jsem souhlasila: „Dobře, zařídím to.“ A balíček v chodbě schovám, i kdybych ho měla zamaskovat jak vojáka v zákopu, dodala jsem pro sebe.

Vybavena lákavě zabalenými sladkostmi jsem brzy nato stoupala do čtvrtého patra. Na zvonění u dveří se štítkem Goldbergovi však nikdo nereagoval.

O pár dní později jsem vycházela z bytu na nákup. V úbočí schodiště do prvního patra domovnice zrovna s konvičkou v ruce zalévala květiny v truhlících na podestě pod oknem.

„Dobrý den,“ zdravila jsem hlasitě. „Dobrý, dobrý,“ odpověděla a pohledem mlsně zabrousila do našich pootevřených dveří. Rychle jsem za sebou zavřela a vykročila ke schodům. Vtom se rozletěly hlavní dveře a do domu vešel rázným krokem David Goldberg. Rozhodla jsem se využít příležitosti, hbitě seběhla pár schodů a oslovila jej: „Dobrý den, pane Goldbergu, my jsme noví sousedé, bydlíme tady,“ mávla jsem rukou k našim dveřím. „Já jsem u vás nedávno zvonila se šlachmones,“ doufala jsem, že termín označující balíček dobrot, které si navzájem dávají židovské rodiny na svátek Purim, mu vmžiku ozřejmí, kdo jsem. Mluvila jsem anglicky, neb jsem si nebyla jistá, jak moc vládne rodilý Londýňan češtinou. Navíc mi díky tomu domovnice určitě nerozuměla.

„What?“ podíval se na mě Angličan zmateně. Po chvíli se však zorientoval: „Ach zvonila jste u nás a my jsme nebyli doma, to je mi líto. A co jste nám chtěla?“ odpověděl plynulou češtinou, jen se silným přízvukem.

„Přinesla jsem vám šlachmones,“ zopakovala jsem heslo, doufajíc, že se jen přeslechl a teď už budeme oba „doma“.

„Co jste přinesla?“ naklonil se ke mně blíž.

Bylo mi nepříjemně. „Mišloach manot,“ zkusila jsem to pro změnu v hebrejštině kvůli domovnici, jejíž natažené uši jsem za zády cítila.

„Aha, aha, to je od vás hezké,“ odpověděl nejistě, přeci jen jsme se neznali.

„No, víte, já jsem vás chtěla o něco poprosit,“ vrátila jsem se zase do angličtiny.

„Ach tak,“ na tváři se mu mihl výraz uspokojení, konečně byly věci dle očekávání, šlachmones se přeci jen tak cizím lidem nenosí a už vůbec ne dva týdny před Purimem.

„A co byste potřebovala?“ zeptal se vlídně, avšak zase česky. Asi byl na své znalosti hrdý, ale já nechtěla poskytnout všečetné domovnici příležitost lézt mi do života.

„Víte, my bychom chtěli vynášet v sobotu odpadky.“

Soused na mě vytřeštil oči. „A co já s tím?“

„Potřebovala bych vytvořit eruv chacerot.“

„Cože?“ zvolal.

„Eruv chacerot.“

„Prosím vás, jakou řečí mluvíte?“

„No, česky, ehm, tedy hebrejsky,“ řekla jsem a cítila, jak mi ruměncem zaplavuje tvář. Tenhle rozhovor byl jako jízda na ledovci, po prvním odrazu se vezete a není cesta zpátky.

„A můžete mi to přeložit?“

„Eruv chacerot je takové opatření, abychom mohli vynášet na šábés odpadky,“ vysvětlovala jsem stručně a doufala, že si přeci jen rozvzpomene. Stamford Hill, taková ortodoxní čtvrť. Držela jsem se angličtiny jako klíště.

„Vono to vynáší smetí za vás nebo co? Já vám vůbec nerozumím,“ podívoval se Angličan zase zpátky v pražském dialektu. Tvářil se u toho, jakoby vážně pochyboval o mém duševním zdraví.

Zvuk vody tekoucí do květináčů přestal, domovnice si chtěla užít nerušeného poslechu.

„Ne, to ne. Ale na šábés se odpadky vynášet nesmějí, ledaže si lidé v domě udělají právě ten eruv chacerot. A já nesnáším odpadky v bytě. Jenže se na ten eruv chacerot musí složit všichni.“ Neměla jsem odvahu znovu přejít do angličtiny, tak jsem alespoň snížila hlas.

„Cože? Proč mluvíte tak potichu, co jste to říkala?“ zlobil se muž.

„Nooo, ehmm, že, aby se na šábés směly vynášet odpadky, musí být v domě ten eruv. A ten dávají dohromady lidé, kteří v domě bydlí.“ Nejistě jsem se odmlčela. Jeho nechápavý výraz mě ale přinutil pokračovat. ►

► „Tak jsem vás chtěla poprosit, abyste přispěl na ten eruv, víte, musí se na něj složit všichni,“ opakovala jsem už celá rudá a cítila, jak mi po zádech tečou čůrky potu.

„Aháá, tak vy chcete peníze,“ prohlásil pan Goldberg spokojený, že už konečně pochopil, o co tady běží.

Domovnice za mnou mlaskla, to bylo sousto pro drbání se sousedkami.

„Ano, potřebovala bych od vás malý příspěvek, za který bych nám koupila tuňáka a macesy.“

V jeho očích se objevila lítost. „Chudák holka, nemá peníze na jídlo pro rodinu,“ četla jsem mu ve tváři. „A ještě je trochu blázen a myslí si, že teď v zimě se slaví Pesach.“

„A kolik byste tak potřebovala?“ zeptal se sice vlídně, ale napjatě v očekávání výše částky.

„Kolik může stát tuňák? Třicet korun?“ počítala jsem nahlas.

„Takže vy ode mě chcete třicet korun?“ ptal se s úlevou a nadějí na snadné řešení zapeklité situace pan Goldberg.

„Ano,“ odpověděla jsem a cítila se neskutěčně trapně. „Tedy vlastně nikoliv třicet, jen patnáct, polovičku platím já a polovičku vy.“ V té chvíli jsem úplně zapomněla na částku na macesy.

David Goldberg sáhl rychle do kapsy u kalhot a vytáhl dlaň plnou mincí.

„Vezměte si víc a kupte si dva,“ vyzval mě se soucinným výrazem.

„Ne, jeden úplně stačí, ale...“ viděla jsem příležitost, jak vyřešit částku na zaplacení půlky macesů, „koupila bych za to ještě ty macesy.“ A vybrala jsem z jeho dlaně několik mincí.

„Tak, já jsem vám dal asi čtyřicet korun, vy si teď můžete koupit tuňáka a je to vyře-

šené,“ zrekapituloval s viditelnou úlevou pan Goldberg poté, co jsem uložila mince do kabelky.

Nechtěla jsem ho dál trápit, ale vzpomněla jsem si na předešlá rabinova slova: „Nejenže to musí být z peněz všech Židů, kteří žijí v domě, oni musí ten eruv udělat dobrovolně a vědomě. Musí vědět, co a proč dělají, jinak by to vůbec nemělo smysl a hlavně by pak neplatil.“ Couvnut už jsem nechtěla, a když už jsem absolvovala ten trapas, tak aspoň ať je z toho platný eruv.

„Ano, dal jste mi peníze, ale je to pro nás oba. My spolu máme odedř tuňáka a macesy,“ vysvětlovala jsme pomalu, aby bylo požadavkům halachy učiněno zadost.

„My dva spolu nic nemáme,“ skočil mi do řeči Goldberg s takovým řevem, až se stěny otřásl.

Domovnice natahovala krk tak, že málem spadla z podesty.

„Samozřejmě, že spolu nic nemáme. Jen toho tuňáka a macesy,“ uklidňovala jsem rozčileného souseda a ptala se v duchu sama sebe, proč jsem s tím tématem vůbec začínala. Kdyby existoval způsob, jak vrátit čas a vymazat tenhle rozhovor, budu sedět klidně tři šábese za sebou s nosem v odpadkovém koši.

„Ne, VY máte tuňáka a macejsy!“ řekl důrazně a s jidiš výslovností.

„Víte, my máme toho tuňáka společného, jinak by to vše nemělo smysl. A já ho dám do chodby na dvůr, abychom k němu měli oba přístup,“ směřovala jsem rozhovor k závěru, nemínila jsem dělat zábavu domovnici déle, než bylo nutné.

„Dáte tuňáka do chodby...“, opakoval po mně nevěřičně, vyrazejíc ze sebe jednotlivá slova.

Domovnice upustila konvičku, která zvonivě dopadla na podlahu.

„To už je moc,“ okomentoval odevzdaně tuňákův osud a hluboce si povzdychl.

„Ano, dám ho tam a bude to náš společný eruv chacerot,“ ukončila jsem důrazně ostudné setkání. Odcházela jsem s pocitem viny, že ten nebožák, který se odstěhoval daleko od Stamford Hill, daleko od všeho, co pro něj tahle čtvrť představovala, si musel ze všech pražských domů vybrat zrovna ten náš. Opustil svět, kde vyrůstal, i hodnoty, které držela jeho rodina. Odešel do jiné země, oženil se s místní dívkou a žil nový život. Teprve až později mi došlo, že pan Goldberg si eruv chacerot mezi sousedy nemohl z dětství pamatovat, ve Stamford Hill je obecní eruv, který se táhne podél obvodu celé čtvrti, a všichni obyvatelé jsou od zákazu přenášení věcí na šábese osvobozeni.

Druhý den jsem vzala malého tuňáka a balíček macesů, které u nás zbyly po návštěvě tety, co je ráda snídá s čajem. Zabalila jsem oboje do starého papíru a vydala se na obhlídku chodby. Jako naschvál byla holá, nikde žádná skříň, polička ani botník, za který by se dalo něco schovat. Zaklonila jsem hlavu, abych se podívala, zda by nešlo balíček položit na silnou trubku u stropu, když v tom se mi za zády ozvalo: „Aaahhh, dobrý den.“ Nebyl to nikdo jiný než domovnice květinářka, která s pohledem pevně upřeným na balíček v mé ruce sestupovala ze schodů. Cítila jsem, jak opět rudnu a rychle se vrátila do bezpečí domova. Takhle „náhodou“ jsme se v příštích dnech v chodbě potkaly ještě několikrát. Rozhodla se chodbu před tuňákem prostě uchránit.

Voda v termosu už byla vařící, plata se prohýbala pod hrnci plnými pečených kuřat, chrajme, šouletu a kíglu. Sledovala jsem bedlivým zrakem stav barchesů v troubě, když v tom něco zapálo. „Koš,“ ozvala se dcera, která seděla ve vysoké židličce a pochutnávala si na jogurtu, kterým krmila sebe i panenku. Pipání mobilu spolu s vůní šábeseových dobrůtek patřilo k pátečním podvečerům a díky tomu slovo „koš“ brzy proniklo na čestnou příčku v její slovní zásobě.

„Yossi, prosím tě, koš,“ opakovala jsem po ní směrem k manželovi.

„Už?“ divil se.

„Jo, jo, šábese začíná za deset minut, tak to, prosím, vynes ty, nechci připálit barchesy.“

Těch čtyřicet korun panu Goldbergovi dodnes dlужím. Představte si, že bych mu je šla vrátit...

► **Liat Navi, ilustrace: Karolína Kotrbová**

Pozn. redakce: Eruv je symbolické spojení více domácností, a tím vytvoření jednoho společného prostoru, což umožňuje přenášet o šabat v rámci tohoto prostoru věci. To by jinak možné nebylo, neboť není dovoleno přenášet věci mezi soukromým a veřejným prostorem.

„Málo účinné mediální působení“

aneb Proč projekt Muslimové očima českých školáků přišel o podporu Ministerstva školství

Před prázdninami jsme vás v Maskilu informovali o projektu Muslimové očima českých školáků. V rozhovoru s jeho koordinátorkou Klárou Popovovou zaznělo i to, že se projektu podařilo získat záštitu Ministerstva školství. V době přípravy tohoto čísla však médií proběhla zpráva, že tato záštita byla projektu opět odňata. Kláry Popovové jsme se zeptali na podrobnosti a také na to, co ztráta podpory MŠMT pro projekt znamená a jaké jsou další plány jeho organizátorů.

Oficiální vyjádření MŠMT:

Vážená paní bakalářko, sděluji Vám, že MŠMT odnímá projektu Muslimové očima českých školáků záštitu MŠMT, která mu byla udělena dne 7. ledna 2014. Důvodem je málo účinné mediální působení a obhajoba záměru projektu před veřejností, jejíž záporné naladění a ohlasy bylo možné předpokládat. MŠMT, které se stalo hlavním adresátem záporných ohlasů, nemůže přebírat a nést odpovědnost za mediální obraz projektu, toto přísluší autorům a realizátorům projektu.

Žádám Vás, abyste z webových stránek projektu a všech dalších materiálů odstranili logo MŠMT a všechny zmínky o partnerství MŠMT.

Má odpověď MŠMT:

Vážený pane řediteli, děkuji Vám za e-mail, i když jsem doufala, že bych o takové věci byla informována dříve než média a nemusela se to poté překvapeně dozvídat od reportérů. Zřejmě jste ale k takovému způsobu komunikace měli své důvody. Mohu s čistým svědomím prohlásit, že jsme udělali vše proto, abychom projekt před médii obhajovali, ale bohužel studentský projekt nemá v tomto ohledu šanci proti

dobře organizované skupině, jakou jsou lidé kolem Czech Defence League.

Velmi mne mrzí, že ministerstvo namísto podpory projektu vysokoškolských studentů, který je podporován předními českými akademiky, kteří se tématem zabývají, ustoupí organizovanému odporu skupiny, která si klade za cíl znemožnit poklidný život muslimům v ČR. Je to však Vaše rozhodnutí a jako takové ho musím respektovat.

Ráda bych Vás však poprosila, abyste odůvodnění, které mi bylo zasláno, ve stejné formě dávali i médiím. Ta totiž citovala mluvčí MŠMT, která tvrdila, že důvodem odejmutí záštity je to, že jsme nebyli schopni zaručit, že projekt není propagací islámu. Nevím, jaký druh záruky jste si představovali, ale posudky odborníků, kteří považují projekt za vyvážený a mnou zasláné materiály k interaktivnímu programu jasně ukazovaly, co je cílem projektu a žádná propagace mezi cíle projektu nepatřila. Proto považuji toto tvrzení za urážlivé a byla bych Vám velmi vděčná, kdybyste jako důvod odejmutí záštity uváděli ten, který jste mi oficiální cestou sdělil.

Logo ministerstva odstraníme z webových stránek projektu, považuji však za adekvátní, abychom směli ponechat zmínku, že projekt měl od ledna do září 2014 záštitu

MŠMT. V té době jsme skutečně záštitu měli, takže se jedná o pravdivé tvrzení. Z tištěných materiálů loga bohužel odstranit nemůžeme a na tisk nových materiálů nemáme finanční zdroje. Pokud si přejete, aby se logo nevyskytovalo na tištěných materiálech, musela bych Vás požádat o zaplacení tisku nových.

K tomu, jak jsme se snažili „mediálně působit“:

Vyšel článek v Lidových novinách, Učitelských novinách a časopise Maskil, na webových stránkách jsme přidali kategorii „nejčastější otázky“, kde vysvětlujeme často zmiňovaná témata a vyjadřujeme se k nejčastějším omylům, komunikovala jsem se všemi servery, které publikovaly živé informace, některé z nich (například Parlamentní listy) pak tyto komentáře zveřejňovaly. Odpovídali jsme na každíčký e-mail (který nebyl anonymní) a snažili se každému pisateli vysvětlit, o čem projekt skutečně je – tyto lidi ale zřejmě neměli o informace zájem, většina z nich už neodpověděla. Trpělivě jsem snášela nadávky, urážky a výhrůžky oběšením a k lidem, kteří to psali, jsem se chovala slušně, i když za mnou přišli do práce. Nevím, co jsem mohla dělat víc. ➤

S velkou lítostí oznamujeme, že v neděli 28. září 2014 zemřela paní **Alena Wittmannová**, dlouholetá členka Bejt Simcha a Židovské obce Plzeň.

Rozloučení proběhne **v úterý 30. 9. 2014 ve 14 hodin** v obřadní síni Nového židovského hřbitova. Nechť je její duše přivinuta do svazku živých.

► Jak to s projektem vypadá:

Upřímně řečeno nevím. Na základě reportáží se nám ozvalo několik škol, které mají o projekt zájem. Uvidíme, jak budou reagovat další partneři projektu, prozatím jsem osobně mluvila s paní z městské knihovny, která nám vyjádřila podporu. Projekt může samozřejmě fungovat i bez záštity, případně ho mírně upravíme a nabídneme ho i jiným cílovým skupinám. Stále považujeme projekt za smysluplný, ale já osobně jsem chováním ministerstva hodně zklamaná. Myslím, že situaci nejlépe komentoval jeden uživatel Facebooku – kdyby ministerstvu někdo předložil argumenty a logické důvody, proč nemá projekt mít podporu, pak by bylo odejmutí záštity zcela legitimní a ministerstvo by nám tyto argumenty a důvody zajistě předložilo. Jednalo se však o skupinu křiklounů, kteří se chovali jako rozmazené děti, které se vztekají, dokud nedostanou to, co chtěli, a tomu se říká málo účinné mediální působení a obhajoba záměru projektu před veřejností (tedy přesněji řečeno před skupinou IvČRN).

Jak probíhalo odejmutí záštity:

Kontaktovala mne (v pondělí) Pavla Kubálková z ČT, že jí ministr Chládek po otázkách Václava Moravce sdělil, že projekt

přijde o záštitu kvůli problémům během realizace. Následně kontaktoval Michal Kolmaš z LN ministerstvo, kde mu po několika hodinách sdělili, že záštita byla odebrána a následně mu jako důvod řekla mluvčí, že jsme nebyli schopni zaručit, že projekt není propagací islámu. Následně byly všechny

ministerstvu poslat přesný popis programu pro školy, a až bude projekt probíhat na nějaké škole, máme pozvat pozorovatele z ministerstva. Materiály jsme zaslali a pozvání pozorovatele přislíbili. Nikdo již neodpověděl a ministerstvo s námi již nekomunikovalo.

Koordinátorka projektu Klára Popovová (vlevo) s účastníky pilotní hodiny projektu Muslimové očima českých školáků.

reportáže zveřejněny a teprve v pátek mi něco sdělilo samotné ministerstvo. Již v červenci mne lidé z ministerstva upozornili, že si rodiče stěžují na náš projekt, a proto máme

Tolik koordinátorka projektu Klára Popovová. K tématu ještě přetiskujeme text, jehož autorem je jeden ze spoluzakladatelů projektu. Text vyšel v Hospodářských novinách:

Symbolické vítězství islamofobií

Čeští islamofobové si ve svém zatím virtuálním tažení proti všemu muslimskému připsali jedno symbolické vítězství. Ministr školství Marcel Chládek (ČSSD) stáhnul záštitu ministerstva projektu „Muslimové očima českých školáků“.

Projekt, garantovaný předními českými odborníky, vyhrál drobný grant udělovaný velvyslanectvím USA (ironicky jedna z mála institucí v ČR, která ještě podporuje českou občanskou společnost) a jeho hlavním cílem bylo přiblížit žákům důležitost kritického myšlení při přejímání informací, ať už jsou v tomto případě o muslimech, nebo přeneseně o jakékoli jiné skupině lidí. Právě kritického myšlení je jedna z důležitých kompetencí občanů zdravých společností, které jsou pak rezistentnější populistickým impulsům, včetně honů na jakoukoli minoritu, ať jsou to Romové, Židé nebo muslimové.

Jako ředitel nevládní organizace, která tento projekt implementuje, jsem poslední měsíce s úžasem sledoval, jak informace o projektu zdánlivě samovolně putuje po různých sítích a s každou výměnou mění svůj obsah. Vrcholem tohoto řetězce se stala reportáž ruské televize vysílající pro americké publikum, Russia Today America, která tvrdila, že američtí daňoví poplatníci financují islamizaci českých školáků. I kdyby někomu nebyla jasná politická agenda této televize, musel by se nad absurdností takové reportáže pozastavit. Právě školák, který by věděl, jak kriticky vnímat informace, by se pozastavil minimálně nad tím, že reportáž neuváděla zdroj informací a neobtěžovala se prezentovat názor organizátorů projektu.

Jako obyčejný člověk, narozený v Česku a považující se primárně za Čecha, považuji nárůst islamofobní rétoriky mezi politiky za varující. Poslanec Marek Benda (ODS) srovnává muslimy s lidožrouty, poslankyně Jana Černochová (ODS) zaštituje v Parlamentu seminář

o „nebezpečí islámu“ organizovaný členy extremistické organizace Czech Defence League, poslanec František Vácha (TOP 09) zase drží ochrannou ruku nad jedním z vůdců českých muslimobijců Martinem Konvičkou, biologem a docentem Jihočeské univerzity, předseda lidovců Pavel Bělobrádek vystupoval na seminářích organizovaných hnutím Antimešita Valentina Kusáka, od kterého se dokonce lidé z Czech Defence League distancují, prezident republiky Miloš Zeman srovnává muslimy s nacisty. I tato skutečnost patřila mezi odůvodnění výše zmíněného projektu. Ten si samozřejmě nekladal za úkol malovat islám na růžovo, ale pomoci žákům rozpoznávat kvalitu informací a představit komplexitu celé záležitosti. Například tím, že se účastníci dozvědí, jaké různé motivace mají muslimky k zahalování, od svobodného rozhodnutí, až po donucení. Součástí projektu je také publikace o historii islámu a nejvíce diskutovaných tématech spojených s touto vírou, která učitelům poskytuje přehledný a rychlý zdroj informací ověřený předními českými akademiky, s odkazem na širší bibliografii.

V reakci na existenci projektu, který ani ještě nezačal, mobilizovala islamofobní komunita pod vedením Czech Defence League (vystupující také jako Islám v ČR nechceme) své politické kontakty a také vyzvala své příznivce, aby posílali e-maily a dopisy mimo jiné i Ministerstvu školství. Pro ulehčení byl stěžovatelům poskytnut i obsah dopisu. Na rozdíl od amerických poskytovatelů grantu, kterým bylo jasné, odkud vítr vane, se úředníci ministerstva školství zalekli ohlasu „veřejnosti“ a stížností několika poslanců. Nakonec ministr Chládek kapituloval. Odejmutí záštity sice nemá na projekt vliv, ale považuji ho za velmi smutný signál o stavu české politiky. Jsem si jistý, že pokud by se jednalo o projekt s židovskou tematikou, pak by ministr organizovanému tlaku Dělnické strany neustoupil. Vše jen potvrzuje důležitost kritického myšlení, i co se týče dopadů našich rozhodnutí a motivací k nim.

► Šádí Shanaáh, analytik mezinárodního dění

VIII. REFORMNÍ ŠABATON

O víkendu 15. – 17. srpna proběhl již osmý ročník reformního šabatonu, pořádaného progresivní komunitou Bejt Simcha.

Svě pohostinství nám tentokrát poskytla karlovarská židovská obec. Účast byla nad očekávání hojná. K téměř šedesáti účastníkům se připojila i skupinka místních a na sobotní přednášce se účast vyšplhala až k neuvěřitelnému číslu sedmdesát!

Páteční program odstartoval již tradičně Kabalat šabat na židovské obci, který vedl chazan Ivan Kohout, drašu si připravil profesor Paul Liptz, náš ctěný host z Izraele, a pak už nás čekala slavnostní večeře v nedaleké restauraci, zpěv zmirot a seznamování nebo naopak shledání po roce.

Celé sobotní dopoledne jsme věnovali bohoslužbě na židovské obci, kde nás slavnostně přivítal i její předseda, pan Pavel Rubín, který předal předsedovi Bejt Simcha Michalu Spevákovvi darem krásnou porcelánovou natlu.

Vrcholem šabatonu byla ovšem odpolední přednáška profesora Paula Liptze na téma „Současná situace v Izraeli a izraelsko-

Sobotní šachrit – zleva předseda karlovarské obce Pavel Rubín, šámes Petr Rubín a chazan Bejt Simcha a děčínské židovské obce Ivan Kohout. (foto: Jan Syka)

Hlavním hostem letošního reformního šabatonu byl profesor Paul Liptz, sociolog a politolog, jehož přednášky o Izraeli a Středním východě jsou vždy nesmírně poutavé a poučné.

-palestinský konflikt“, na kterou se v konferenčním sále hotelu sešlo až k sedmi desítkám posluchačů. Po přednášce, kdy se konečně umoudřilo letošní vrtkavé počasí, jsme společně vyrazili objevovat krásy lázeňského města, po kterém nás ochotně provedl šámes Petr Rubín. Vzhledem k veli-

kosti skupiny jsme se brzy rozdělili na dvě části, té druhé se laskavě ujal karlovarský rodák Miloš Kašpar. Vycházka to byla dobrodružná. Kvůli právě probíhajícímu závodu v triatlону nebylo zdolání už tak velice obtížného terénu vůbec jednoduché. Ale nakonec se všichni zdárně vrátili do hotelu,

kde už byla připravena večeře. Ne všichni výletníci měli to štěstí, že se dostali z výletu do hotelu suší, ale celkový dojem z odpo-

Během sobotní vycházky jsme zavítali i na místo, kde stávala karlovarská synagoga. (foto: Jan Syka).

lední vycházky po většinou prosluněných Karlových Varech to snad nepokazilo.

Po večeři jsme ještě naposledy navštívili karlovarskou židovskou obec, kde jsme zakončili šabat provoněnou havdalou. A vzhledem k zájmu účastníků o téma odpolední přednášky jsme pokračovali diskuzí s profesorem Liptzem, který neúnavně zodpovídal veškeré kladené dotazy až do pozdních večerních hodin. ➤

Prohlídka nádherně zrekonstruované Staré synagogy v Plzni.

➤ V neděli jsme se pak společně vypravili do blízkého Hroznětína, kde nás po tamním židovském hřbitově provedl Miloš Kašpar, a přes Bečov nad Teplou jsme pokračovali do Plzně, kde jsme v samém závěru víkendového výletu navštívili Starou synagogu, která prošla nedávnou rekonstrukcí.

Poděkování patří především Evropské unii progresivního judaismu (EUPJ), bez jejíž finanční podpory by se šabatón nekonal, a také karlovarské židovské obci, a to zejména předsedovi Pavlu Rubínovi za jeho přijetí a péči a šamesovi Petru Rubínovi, jehož chala byla jedním z největších gurmánských zážitků šabatónu.

Samozřejmě je potřeba poděkovat i chazanovi Ivanu Kohoutovi, který nás provedl večerní i ranní bohoslužbou, profesoru Lipt-

zovi za jeho nesmírně poutavou přednášku i obrovskou energii při zodpovídání otázek v následné diskuzi a Katce Weberové za brilantní překladatelský výkon.

A nakonec je třeba také poděkovat všem účastníkům, kteří vytvořili přátelskou atmosféru a přispěli tak k příjemnému průběhu celého letošního šabatónu. Těšíme se příští rok na shledanou.

► Olga Melzochová, foto: archiv Bejt Simcha

Poznámka redakce: Za hladký průběh šabatónu se sluší poděkovat také autorce této reportáže Olze Melzochové, která samozřejmě sama sebe z vrozené skromnosti v textu nezminila, na jejíchž bedrech však ležely veškeré přípravy i organizace na místě.

Židovský hřbitov v Bečově nad Teplou byl během války zasypan a náhrobky použity na vydláždění mlýna v nedaleké obci Vodná. Během archeologického výzkumu v roce 2010 bylo nalezeno 156 náhrobků či jejich částí. Ty jsou dnes zasazeny do zídky přímo u silnice naproti bečovskému nádraží. Konečným cílem je jejich navrácení na plochu hřbitova.

Omluva redakce: V minulém čísle jsme uveřejnili článek Mirka Ruxe o konverzi. Tiskařský šotek vložil do jedné věty přebytečné slovíčko „mi“, takže věta byla vytištěna v této podobě: „Přes období dovolených, kdy je polovina z nás na cestách nebo pracuje jako taxikáři pro své děti, se **mi** podařilo udělat šachrit.“ Autor textu se v důsledku toho obává, aby nevznikl dojem, že si přisvojuje zásluhy, které mu nenáleží, neboť šachrit sám neorganizoval, pouze se jej účastnil. Správně tedy má být „podařilo se udělat šachrit“. Mirkovi se tímto za chybu omlouváme a na jeho žádost vše rádi uvádíme na pravou míru.

**Bejt Simcha
srdečně zve:**

SUKOT V PŘÍRODĚ

**víkend
pro rodiny s dětmi
10. – 12. ŘÍJNA 2014**

**Koná se v Penzionu Pod Moníncem
(www.podmonincem.cz). Účastnický
poplatek 1000 Kč dospělí, 500 Kč
děti (zahrnuje ubytování,
stravování a program),
děti do dvou let zdarma.**

**Blíží informace a přihlášky
na adrese kehila@bejtsimcha.cz,
tel.: 603 393 558.**

ŽIDOVSKÉ ANEKDOTY stolní kalendář pro rok 2015

Je k dostání ve vybraných papírnictvích a knihkupectvích, jakož i internetových obchodech za cenu 45 Kč. Obsahuje rovněž informace o všech židovských svátcích. Ilustroval Jiří Šimon, texty uvnitř kalendáře doplnil Pavel Kirs.

KULTURNÍ PROGRAM – ŘÍJEN 2014

Židovské muzeum v Praze, Oddělení pro vzdělávání a kulturu

Maiselova 15, Praha 1,
tel. 222 325 172,
education@jewishmuseum.cz,
www.jewishmuseum.cz

středa 1. 10. v 18 h

Židé v poválečném Polsku a českých zemích. Pohled z periferie. Výzkum dějin Židů v Polsku a českých zemích po druhé světové válce je v naprosté většině zaměřen na situaci Židů v hlavních městech. Projekt historičky Kateřiny Čapkové se zaměřuje na Židy v Sudetech a v Dolním Slezsku a odкрývá tak mnohé aspekty poválečné židovské zkušenosti, které v pohledu z centra nejsou tolik zřetelné. Přednáška je součástí semináře k moderním židovským dějinám, jehož garantem je ŽMP a Ústav soudobých dějin AV ČR. *Vstup volný*

čtvrtek 2. 10. v 18 h

„Obtížní cizinci“. Židovští uprchlíci a vznik samostatného Československa. Historik Michal Frankl se zaměří na postoje státu i veřejnosti vůči židovským uprchlíkům z Haliče a z Bukoviny po vzniku ČSR v roce 1918 a jejich důvody v rámci budování nového národního státu. Přednáška je doprovodnou akcí k výstavě *Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války* a součástí nové přednáškové řady „Uprchlíci a migrace ve 20. století“.

pondělí 6. 10. v 18 h

Výkřik ze zapomnění: Cesta vojenského pilota z oblaků do ilegality. Autorské představení stejnojmenné knihy **Tomáše Kašpara**, jehož oba rodiče se od počátků nacistické okupace zapojili do domácího odboje a oba zahynuli. Otec byl popraven v Braniboru nad Havolou a matka jako Židovka zavražděna v Osvětimi. *Vstup volný*

úterý 7. 10. v 18 h

Válka – Židé – knihy. Do letošního ročníku celostátní akce *Týden knihoven*, zaměřeného na připomínku vypuknutí první světové války, se zapojí knihovna ŽMP přednáškou **Michala Buška**, která přiblíží ohlas války v dobovém tisku a archiváliích pražské židovské obce, významné tisky pro židovské vojáky na obou stranách fronty a fungování obecní knihovny v letech 1914–1918. *Vstup volný*

neděle 12. 10. ve 14 h

Nedělní program pro děti a jejich rodiče – Lvíček Arje se seznamuje se židovským

rokem. Lvíček Arje vysvětlí, jak se počítá židovský kalendář, kdy je Nový rok a jak se slaví svátky Roš ha Šana, Jom Kipur, Sukot a Simchat Tóra. Naučíte se písničky k jednotlivým svátkům a ochutnáte tradiční sváteční pokrmy. **Prohlídka: Španělská synagoga.** *Jednotné vstupné 50 Kč*

pondělí 13. 10. v 18 h

Symbolika svátku Sukot. Přednáška vrchního zemského rabína **Karola Efraima Sidona** se soustředí na bohatou symboliku tohoto „Svátku stánků“.

úterý 14. 10. od 18 h

25 let demokracie ve střední a východní Evropě – pohled z USA. Kam se ubírá společenský vývoj v USA a v Evropě? Je možná vzájemná výměna zkušeností a nabízejí se globální řešení? Diskuze s účastníkem letošního *Fóra 2000*, ředitelem *Miami and Broward Office of the American Jewish Committee*, **Brianem Sieglem** a politologem **Alexandrem Tomským**. Moderuje **Tomáš Kraus**. Anglicky se simultánním tlumočením do češtiny. *Vstup volný*

neděle 19. 10. od 17 h

Naše 20. století. Cyklus nedělních pořadů Židovského muzea v Praze, v jehož průběhu představíme deset dvojic pamětníků holocaustu a jejich vzpomínky na léta předválečná, válečná i poválečná. Naše pozvání k setkání přijaly **Evelína Merová** (*1930) a **Eva Lišková** (*1929). Moderuje **Petr Sokol**, pedagog a lektor vzdělávacího projektu *Naši nebo cizí: Židé v českém 20. století*. *Vstup volný*

středa 22. 10. v 18 h

Trochu moc předků. Málokdo se narodí do tak rozmanité a literárními schopnostmi vynikající rodiny, jako se to stalo filmaři **Jindřichu Mannovi**. Tento Pražan je vnukem německého romanopisce Heinricha Manna, prasynovcem Thomase Manna a synem Ludvíka Aškenazyho. Matka Leonie pocházela částečně ze židovské rodiny v Časlavi. Jak se žije ve stínu slavných příbuzných a jak si člověk utváří vlastní život v komunistickém Československu a později v emigraci v západním Německu, o tom píše Jindřich Mann v knize *Poste restante*, kterou představí v rozhovoru s **Petrem Brodem**.

čtvrtek 23. 10. od 18 h

Osvětimské album. Diskuzní večer nad unikátním fotografickým dokumentem, který zachycuje selekci Židů a proces vedoucí k jejich likvidaci v plynových komorách ve vyhlazovacím táboře Osvětim. Nad původem, interpretací a významem alba

se budou zamýšlet **Michael Kraus** z Middlebury College v USA, **Daniel Uziel** z Jad Vašem v Izraeli a **Martin Jelínek** z ŽMP. Diskuze je součástí projektu *Evropská infrastruktura pro výzkum holocaustu*. Anglicky se simultánním tlumočením do češtiny. *Vstup volný*

středa 29. 10. v 18 h

Major Zeman bojuje se sionisty: Obraz Židů a Izraele v normalizační kultuře. V komunistické propagandě 50. let a poté i v období normalizace hráli Židé významnou úlohu, ať už jako „kosmopolité“, „přisluhovači imperialismu“, „sionisté“, „revizionisté“ či „agenti Tel Avivu“. V čem se jejich úloha podobala jiným prototypickým nepřátelům socialismu a v čem se lišila? Přednáška **Jana Fingerlanda**, komentátora Českého rozhlasu.

čtvrtek 30. 10. v 18 h

Židovské muzeum v Praze 1994–2014: bilance a perspektivy. Letos v říjnu uplyne dvacet let od odstátnění tehdejšího Státního židovského muzea, kdy se před obnoveným Židovským muzeem v Praze otevřela nová etapa. O hodnocení let minulých i vizích do budoucna budou diskutovat ředitel ŽMP **Leo Pavlát**, zástupce ředitele, historik **Michal Frankl** a kurátorka uměleckých sbírek ŽMP **Michaela Sidenberg**. Moderuje publicista **Petr Brod**. *Vstup volný*

Výstavy v prostorách OVK

Svědectví terezínských zdí. Výstava fotografií Richarda Homoly (do 23. 10.) *Od po-čt 14–16 h, pá 10–12 h, během večerních programů a po domluvě.*

pobočka Brno:

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00
Brno, tel. 544 509 651,
544 509 652

pondělí 6. 10. v 18 h

Židovské ženy v novověku. O průkopnicích emancipace na počátku novověku, o roli žen v hnutích falešných mesiášů, o úloze žen v hnutí haskala a v nových prouděch judaismu v 19. a 20. století (reformní, liberální, konzervativní a rekonstrukcionalistický judaismus) i o moderním židovském feminismu 20. století bude třetí díl přednáškového cyklu Terezie Dubinové *Ženy v judaismu*.

čtvrtek 9. 10. v 18 h

Gustav Mahler: zakladatel moderního kapelnictví a dovršitel romanického sym-

➤ **fonismu.** O dětství v Jihlavě, o studiích ve Vídni, o opeře a symfonii, o teologických konceptech Vzkříšení, o osamělosti uprostřed davu, o mezích lidské mysli, především však o světoběžníkovi Gustavu Mahlerovi promluví a hudebními ukázkami doplní Jan Špaček z Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

neděle 12. 10. v 10.30 h

Sukot. Během dílny věnované svátku Sukot se rodiče s dětmi nejen dozvědí, jaký je význam svátku Sukot, proč během něj Židé přebývají v přechodných příbytcích tzv. sukách, ale také jak taková suka vypadá. Součástí programu bude výroba předmětů z přírodních materiálů. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let.

úterý 14. 10. v 18 h

Ženy s Nobelovou cenou. V průběhu let 1901–2013 byla Nobelova cena a Cena za ekonomii udělena 847 jednotlivcům a 22 organizacím. Ne vždy bylo pro ženy snadné prosadit se ve světě vědy. Zvláště obtížné to bylo, když šlo o ženu židovského původu. Přesto mezi 44 ženami z celého světa, které se mohou tímto vysokým oceněním pochlubit, je sedm žen se židovskými kořeny. V přednášce Zuzany Prudilové se seznámíme s jejich osudy i významem pro světovou vědu a kulturu.

čtvrtek 23. 10. v 18 h

Kde se to vzalo? Stručné dějiny a mechanismus vzniku antisemitských stereotypů. Vznik nejznámějších protizidovských pověr bude zasazen do historického kontextu dějin křesťanského světa, nástupu modernity, rasového myšlení apod. Zbyněk Tarant z Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni rovněž představí projekt Encyklopedie dějin antisemitismu, který byl vytvořen zejména pro potřeby výuky na českých středních a vysokých školách.

čtvrtek 30. 10. v 17 h

Setkání s výtvarnicí Sylvou Chludilovou, která celý měsíc vystavuje v sále OVK ŽMP svoji tvorbu a již dvanáct let úspěšně provozuje mikulovskou Galerii Efram. Je bytostně spjata se židovskou tematikou, kterou zobrazuje ve svých dílech. *Vstup volný*

Celý říjen můžete v sále OVK Brno navštívit výstavu obrazů mikulovské výtvarnice a galeristky **Sylvy Chludilové**, která představí své olejomalby, koláže, assembláže, akvarely a kombinované techniky. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí nebo po předchozí telefonické domluvě kdykoliv. *Vstup volný*

Není-li uvedeno jinak, činí vstupné na jednotlivé programy 30 Kč.

Pražské centrum židovských studií vás srdečně zve na přednášky, promítání a především na svou již třetí výroční konferenci.

**Ve čtvrtek 2. října
v 16 h** v Celetné 20,
v místnosti 238, proběhne přednáška profesora

PRAGUE CENTRE
FOR JEWISH STUDIES

Israela Yuvala z Hebrejské univerzity v Jeruzalémě na téma: **„The Contribution of Christianity to Rabbinic Judaism“**. Israel Yuval je profesorem židovské historie a akademickým ředitelem Mandel School for Advanced Studies. Přednáška bude přednesena v angličtině.

V pátek 3. října v 12.30 h v Celetné 20, v místnosti 238, prosloví profesor Israel Knohl z Hebrejské univerzity v Jeruzalémě přednášku s názvem: **„The Mysteries of Yom Kippur“**. Israel Knohl je profesorem biblických studií. Přednáška bude přednesena v angličtině.

Ve dnech 23. – 24. října se koná 3. výroční konference Pražského centra židovských studií FF UK,

tentokrát na téma: **„Židovská Praha pozdní renesance a její reflexe: nové pohledy“**. Dvoudenní konference se odehrává opět v Clam-Gallasově paláci. Přesný program je k dispozici na vyžádání.

V sobotu 25. října bude na Festivalu bollywoodského filmu ve Světozoru promítán film **Prem Nagar**, jehož scénáristou je Vilém Haas, člen Kafkova kruhu, kterému se podařilo před nacistickou hrozbou uprchnout do Indie, kde napsal dva scénáře k bollywoodským filmům. Film bude uveden přednáškou dr. Christopha von Ungern-Sternberga. Promítání proběhne ve spolupráci s ČUŽM a Festivalem bollywoodského filmu. Hlavní organizátorkou je Petra Nichtburgerová.

► pcjs

Pražské centrum židovských studií / Prague Centre for Jewish Studies

Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, tel: 775 631 491,
e-mail: marcela.zoufala@ff.cuni.cz, web: <http://pcjs.ff.cuni.cz>

Mezinárodní seminář izraelských tanců v Brně 24. – 27. 10. 2014

Srdečně vás zveme na seminář izraelských tanců, který pořádáme v Brně v budově Gymnázia, třída Kapitána Jaroše 14, Brno-střed od pátku 24. do pondělí 27. října 2014. Budeme se učit izraelské tance, dobře známé i nové, tradiční i moderní, většinou v kruhu, ale také řadové a párové. Jsou vítáni začátečníci i pokročilí, jakéhokoli věku, vyznání a světonázoru. Tance nás budou učit renomovaní učitelé z Izraele Boaz Cohen a Gidi Eiko.

Kontakt (příhlášky a bližší informace): Lenka Veselá,
e-mail: macholbrno@seznam.cz, mobil: 739 555 459

Besamim – výuka izraelských lidových tanců

I letos pořádáme výukové kurzy izraelských lidových tanců vhodné pro úplné začátečníky stejně jako pro pokročilé tanečníky. Říjnem počínaje se na vás budeme těšit **každý čtvrtek od 19 do 22 h v ZŠ Jiřího z Poděbrad, Praha 3.** Bližší informace na www.besamim.cz, besamim@volny.cz, tel.: 603 852 917.

Jaké důsledky může mít podle vašich odhadů současná situace v Gaze pro české Židy?

Ptali jsme se bezpečnostního experta Jana Schneidera

Může mít současná dění v Gaze důsledky pro české Židy?

Nebo lépe: pro Židy v Česku? Protože dostihnou-li důsledky tamějších událostí české Židy, dostihnou také ostatní Židy v Česku. A mnozí (zatím neteční) pozorovatelé by si měli uvědomit, že by to velmi pravděpodobně posléze postihlo i ty, kteří jsou pouze na různě sestavovaných „židovských“ seznamech. A rozjede-li se takový moloch, pak dojde i na ty, kteří budou na vůbec nějakých seznamech. Moloch totiž vyžaduje stálý přísun potravy. Dějiny k tomu poskytují dost příkladů a literatura též (například Arthura Millera „Ohnisko nenávisti“). Obecně tedy ano a nejenom pro Židy.

Jaké důsledky by to mohly být?

To odvisí (1) od toho, co se v Gaze stalo a ještě se stane, (2) jak a kým budou ty události interpretovány, (3) jak jim porozumí česká, potažmo evropská (ale i světová) veřejnost, (4) jaký bude vnitrostátní a mezinárodní kontext, zda by se například někomu hodilo, třeba k odvrácení pozornosti, aby se nějaké důsledky Židům „staly“.

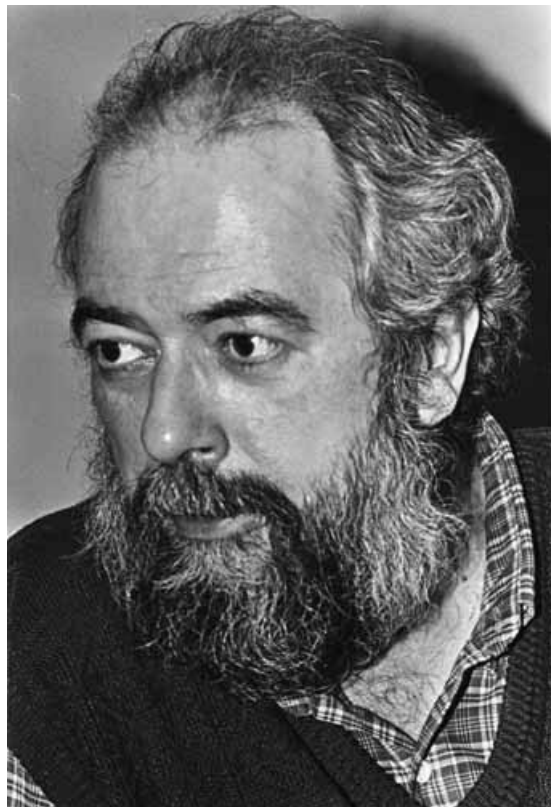
Lze ty případné důsledky nějak ovlivnit?

Co se týče konfliktu v Gaze, lze i odsud přispět k tomu, aby česká zahraniční politika místo různých oportunních příklonů konečně zaujala postoj hodný všeobecného respektu tím, že by začala všeobecně a systematicky přispívat ke

snižování napětí a hledat cesty k důstojnému ukončování konfliktů (tak, aby v nich již nebyl obsažen zárodek konfliktů budoucích). Tento národ sice moc do kostelů nechodí, ale (nebo možná právě proto) má hluboko v kostní dřeni uložené určité věci, jako například toto základní biblické volání po spravedlivém míru.

Jsem sklíčen z všeobecně převažující mediální jednostrannosti až fandovství či dokonce zaujatosti. Téměř se nelze setkat s komentářem, který by problematiku popsal „plasticky“, tedy současně by kriticky pojednal výroky a skutky obou stran. Možná je to proto, že takový typ žurnalistiky nejenže není požadován, ale byl by sankcionován z obou stran (třeba by to ale byla paradoxně po dlouhé době jediná a na dlouhou dobu poslední shoda obou stran konfliktu). Komentář, který by hledal vnitřní logiku jedné i druhé strany konfliktu. Bez takové analýzy však není možno navrhnout důstojné řešení. Jeho podstatnou okolnost by mohla přiblížit pasáž ze Sanhedrinu: „V onu hodinu (kdy Egypťané zahynuli v Rudém moři) andělé chtěli pronést slavný chvalozpěv před Svatým, budiž pozhnán, ten však je pokáral, řka: Dílo mých rukou (Egypťané) se utopilo v moři; a vy byste chtěli přede mnou pět písní?“

Vím, že to, co navrhuji, sklídí patrně odsudek z obou stran. Proto to také píšu, protože to je jinak docela obtížné dosažitelné vysvědčení určité vyváženosti pohledu. Mluví o českém mediálním prostředí, v němž se objevují poměrně až militantní výroky, ať z té či oné strany. Výroky, postižené „statečností“ jejich autorů, která většinou roste se čtvercem vzdálenosti od místa konfliktu. (V Čechách můžeme tuto poměrně charakteristickou trapnost vidět i v rozměru časovém: čím jsme časově vzdálenější od dob konfliktů s minulým režimem, tím razantnější postoje někteří „antikomunisté“ ex post zastávají.) Proto je třeba poslechnout moudrosti tradice

a nenechat se ovlivnit manýry oněch jepičích „mocných“.

Pokud jde o vliv vnitropolitické a/ nebo mezinárodněpolitické situace, obávám se, že v jistých kruzích není po mírových řešeních poptávka. Dlouhá léta jsem žil v domněni, že varování o vzrůstající síle vojensko-průmyslových komplexů je výronem komunistické propagandy. Nikoliv, tento pojem pochází od amerického prezidenta Dwighta Eisenhowera z jeho posledního projevu v roce 1961. Takže si zaslouží dvojnásobnou pozornost.

Nespoléhal bych se tedy (pouze) na budování domobrany. Často si čítávám na průčelí smíchovské synagogy „Ne mocí, ani silou, ale duchem mým“ (Zecharja 4,6). Nesázím na sílu fyzickou, ale důvěřuji síle tradice, a to právě kvůli její košatosti. Včetně geniálního „prováděcího pravidla“ všech přikázání podle rabiho Hilela, totiž nedělat druhým to, co by se nám samým eklovalo.

Proto si myslím, že není v tradici se bát důsledků jakýchkoli dějů, které stěží můžeme ovlivnit. To už by bylo lepší se vůbec nenarodit, jenže, jak se říká, to se podaří tak jednomu z tisíce. Je však dobré se obávat důsledků vlastních selhání.

► Foto: Jaroslav Krejčí
(archív Jana Schneidera)

Kurzy moderní hebrejštiny

v Ulpanu začínají 20. 10. 2014.

עברית

Podrobnosti i online přihlášku najdete na www.ulpan.cz

- Největší nabídka kurzů hebrejštiny v ČR
- 7 úrovní pokročilosti • 19letá tradice
 - vstřícní a kvalifikovaní lektori
 - moderní metody • přátelská atmosféra
 - videotéka • filmové projekce

ulpan
kurzy hebrejštiny